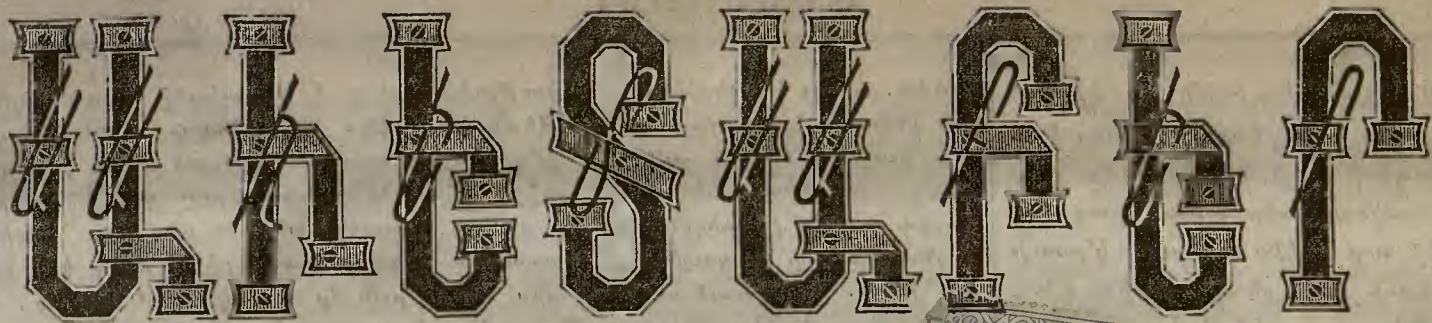

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԽԸ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅՈՒԼԻՍ 27, 1895

ԹԻԻ 30

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	ԵՐԷՆ
Երկու կերպ	233
Մարմնի Յարուժանը	233
Տղայք Եւ Ձանոնք կառավարելու կերպը	234
Օգին Ազգեցութիւնը Հիւանդութեանց վրայ	235
Եռնկփրաու Լեւոն Երկաթուղին	236
Իւզեր Իբրեւ Ուտելիք	236
Ձորքոտանի Դիւցազուններ	236
Թղթակցութիւնք	
Հշմարտ Բաղաբարկութիւնք	236
Շրջանաւարտի Մը Նկարագիրը	237
Մահ Յովհաննէս Աղա Իսկիեանի	238
Ազդ	238
Հանգէս Բաղաբարկան	239
Դրամական	240

ԱԻԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատա-
րակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղոյ համար
կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4
մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախսը խմբագրու-
թեան վրայ է: Մէկ քերթի գինն է 30 փարա-
խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան
էւ քղթատարութեան պատկանեալ ամէն
գրութիւնը պարտին ուղղուիլ առ Մր. Հ.
Ս. Պարնըմ, Ամերիկացի խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միեմանարաց Ընկերութեան կողմէն,
Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, արտատէր
Հ. Ս. ՊԱՐՆԵՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

ԵՐԿՈՒ ԿԵՐՊ

Եկեղեցի երթալու երկու կերպ կայ:
Մէկն ուղիղ է, միւսը՝ ծուռ: Մէկը
քրիստոնէական է, միւսը՝ աշխարհային:
Մէկը շատերու կերպն է, միւսը՝ քիչե-
րու: Քրիստոնէական կերպն է եկեղեցի
երթալն համարիլ կանոնի, սկզբունքի,
պարտականութեան խնդիր, և եթէ կա-
րելի է՝ նաեւ արտօնութեան, մեծ և
օրհնեալ արտօնութեան խնդիր, բայց
ամէն պարագայի մէջ՝ պարտականու-
թեան և սկզբունքի խնդիր: Կանոնն ըլ-
լալու է եկեղեցի գտնուիլ ո՛ր ատեն
որ կրնանք, և այն ատեն միայն բացա-
կայ ըլլալ երբ գիտենք թէ պարտակա-
նութիւն է բացակայ ըլլալ: Եւ բացա-
կայ ըլլալու ենք այն ատեն միայն երբ
չենք կարող երթալ, կամ երբ յայտնի
կ'երևի թէ կրնանք աւելի օգտակար
ըլլալ եկեղեցի չերթալով քան երթա-
լով: Այդ սակայն բացառութիւնն ըլլա-
լու է և ոչ թէ կանոն: Բացակայ ըլ-
լալու որոշումը տալու ատեն ամէն քրիս-
տոնեայ կառավարուելու է լուսաւորեալ

խղճէ մը, յիշելով թէ “Թէ որ մէկը
Քրիստոսի Հոգին չունի, անիկա անորը
չէ”: Այս է եկեղեցի երթալու ուղիղ,
քրիստոնէական կերպը: Միւս կերպն է
ծուռ, աշխարհային կերպը: Սա է այն.
Ինչպէս կ'ուզես՝ այնպէս ըրէ: Եկե-
ղեցի գնա երբ կ'ուզես, մի երթար երբ
չես ուզեր: Սկզբունքով կամ պարտա-
կանութեան զգացումով մի գործեր, այլ
քանահոյքի և տրամադրութեան հե-
տեւելով: Երբեք մի խորհիր թէ ինչ
կ'ըլլայ օրինակիդ ազգեցութիւնը, կամ
թէ ինչ բան կը ծառայէ Աստուծոյ
փառքին: Եթէ դրացիներ կամ բարե-
կամներ գան տունդ եկեղեցի երթալու
պահուն, նստէ և խօսակցէ անոնց հետ:
Այս ազդու կերպ է անոնց յայտնելու
թէ ինչ քիչ կարեւորութիւն կու տաս
այն բանին զոր Սուրբ Գիրքը կը պատ-
ուիրէ և եկեղեցին կը պահանջէ:

ՄԱՐՄԻՆԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
(ՍԷԷԵՆԵՐ)

Ձարմացումով կը նշմարենք որ մեր
Թղթակիցներէն ոմանք կը կարծեն թէ
մարմինը զոր հոգին պիտի ունենայ յետ
մահու՝ ճիշդ այն պիտի ըլլայ զոր ու-
նէր այս աշխարհի մէջ, թէ պիտի չըլ-
լայ հոգեւոր մարմին, ինչպէս կ'ըսէր
Պօղոս, Թաղուածէն նոյնչափ տարբեր
որչափ բողոքած սերմէն յառաջ եկածը
տարբեր կ'ըլլայ այն սերմէն որ իր բա-
ղադրիչ մասերէն շատեր տուաւ հոգին,
օգին և ջուրին որով ջրուեցաւ, այլ
կերպով մը պիտի ըլլայ տակաւին նոյն
այն մարմինը որ մեռաւ՝ ինչպէս հոգին
պիտի ըլլայ նոյն այն հոգին որ կ'ապրէր հոս:
Յիշողութիւնը նոյն այն տկա՞ր վիճակին
մէջ պիտի մնայ ուր ուղեղին նուազեալ
կարողութիւնները կը թողուն դայն մահ-
ուան ժամանակ: Ուժասպառ և մթադ-
նած երեակայութիւնը, խախուտ և
տկարացեալ դատողութիւնը, թոյլ և
վարանեալ նպատակը, ծերունիներու
վատոյժ համակրութիւնները պիտի մնան
յետ մահուան թէ մտաւորական բու-
րոր կարողութիւնները պիտի այլափոխին
ճշմարիտ յարութեան փայլով և փառ-

քով: Եթէ պիտի այլափոխին փառքով,
ինչպէս ամէն մարդիկ կը հաւատան
կը կարծենք, և ինչպէս անշուշտ կը հա-
ւատար Պօղոս առաքեալ, այն ատեն
ոչ թէ նիւթական մարմինը (եթէ ար-
դարեւ, ճշգիւ խօսելով, ու է մարմին
զուտ նիւթական է) զոր ունէինք պա-
տանեկութեան, երիտասարդութեան և
չափահասութեան ատեն կամ մահուան
նախընթաց վայրկեանին՝ պիտի ապրի
յետ մահու, այլ բոլորովին տարբեր
բան մը, որ սակայն ունի նոյն ծագումը
և կը կառավարուի անձնական զարգաց-
ման նոյն օրէնքով, որով նորոգուած և
վերակենդանացած կեանքին նկարագիրը
կը կապակցի հլու և կիրթ բայց տկար
և ուժասպառ կեանքի նկարագրին հետ:

Ինչ որ Պօղոս կը նկարագրէ իբրեւ յա-
րութեան մարմին՝ չկրնար ըլլալ կեանքի
նախընթաց ժամանակի մը մարմին:
“Կը սերմանուի շնչաւոր մարմին, և յա-
րութիւն կ'առնէ հոգեւոր մարմին:”
Կը մեռնի մարդը ամէն տեսակ հիւան-
դութիւններով վարակուած: Կը մեռնի
զինուորը իր բոլոր վէրքերով, թերեւ
ուսմբի մը հարուածով միաթև և միա-
կանի եղած: Մեղամալոյժը կը մեռնի իր
շարժումները կառավարելու զօրութե-
նէն զրկուած: Տասը ծերունիէն ինը
կը մեռնին տկարացած՝ աչքով և ա-
կանջով, և քայքայման այնպիսի հետ-
քեր կրելով զորս ժամանակը կը բերէ
մարդկային մարմինին՝ որ երբեք սահ-
մանուած չէ առ առաւելն մէկ դարէ
աւելի ապրելու: Աստիճանաւոր վտու-
թեան այս նշանները կը պահուին կը
մնան յետ մահու: Եթէ կը մնան, ու-
րեմն մահն յաղթող է և ոչ յաղթուող:
Եւ եթէ չեն մնար, եթէ հոգեւոր և
մարմնոյ բոլոր պաշտօնները նորոգող
կեանքը հոգեւոր կեանք է, մարմինն
աւելի հիմնովին չըփոխուիր յարու-
թեամբ քան բուն իսկ հոգին: Մեր
Տէրը որոշ չըսեր թէ հոգեւոր աշխար-
հին մէջ կնիկ առնել և էրկան տրուիլ
չկայ, այլ թէ անմահներուն կեանքը
երկնից հրեշտակներուն կեանքին պէս է:
Եւ այդ չըցումներ թէ ֆիզիքական մար-

մինը մեծ պլանիտիստիս մը կրելով պիտի վերածուի հոգեւոր մարմինի։ Արդարեւ այսպիսի փոփոխութիւն մը անպատճառ չակնարկուիր այն նկարագրութեան մէջ ուր կրկին և կրկին կ'ըսուի թէ ֆրիստոսի յարուցեալ մարմինը դիւրաւ կ'անցնէր գոյ դռներէ և, ո՛ր ատեն որ կ'ուզէր, կ'երևէր մերթ հաս մերթ հոն։

Մեզի կատարեալապէս ստոյգ կը թուի թէ, թէ և նախնային կ'ապրի և կը մնայ յետ մահու ճիշդ այն դիրքին և ձևին մէջ զոր անոր տուած է պատասխանաւորութեան իր կենդանութեան ժամանակ, այսու ամենայնիւ հոգեւոր մեծ փոփոխութիւն մը պիտի կրեն մարդուն թէ՛ մտաւորական և թէ՛ ֆիզիքական կարողութիւնները որ սպառած են, և թէ ֆիզիքական կարողութիւններն աւելի կենսական փոփոխութիւն պիտի կրեն քան մտաւորական կարողութիւնները, վասն զի մահուան ատեն նուազ հոգեւոր էին քան մտաւորական կարողութիւնները, և թէ ուստի հոգեւոր մեծ փոփոխութիւն մը կրելով՝ աւելի առատապէս պիտի ստանան նոր կենսականութիւն։ Պարզապէս տղայութիւն է ըսել թէ ցաւի և տկարութեան մէջ անշնչացող մարմինին և նորոգուած և անմահ հոգեւոր դիւրաւ համապատասխանող մարմինին միջև աւելի թշուառ նոյնութիւն կայ քան ըստ երևութիւն փառած սերմին և անկէ ելած ծաղկին կամ ծառին միջև որ կ'աճի գեղեցկապէս և մինչև իսկ փառաւորապէս։

ՏՂԱՅՔ ԵՒ ԶԱՆՈՒՔ ԿԱՌԱՎԱՐԵԼՈՒ ԿԵՐՊՐ 1.

Այս անգամ մեր բնաբանն է տղայը եւ զանոնք կառավարելու կերպը։ Ամէնքդ ալ գիտէք թէ ինչպէս կը զարմանան փոքրիկները երբ մանկիկ մը կը ծնի տան մէջ։ Ինչպէս կը նային անոնք նորածինին կարմիր երեսին։ Ուրիշ՝ եկաւ։ Ոմանք պարտէզէն տեսակ մը կաղամբէ, եկաւ կ'ըսեն, ուրիշներ ծովէն բերուեցաւ կ'ըսեն։ Գիտէք ալ թէ շատ անգամ կ'ըսուի որ բժիշկը կը բերէ զայն՝ գրպանին մէջ դնելով։ Շատ անգամ հետաքրքիր պզտիկներ, մանաւանդ աղջիկներ, վարպետութեամբ պրպտած են գրպաններս նոր մանկիկ մը դնելու յուսով։ Սակայն ձեզի պիտի ըսեմ թէ ո՛րիկէ կու գան բոլոր երախաները։ Ամէնը Աստուծոյ կու գան։ Անոր ձեռքը ստեղծեց և ձեռակերպեց զանոնք։ Ան չնչեց կենաց, իր կենաց, շունչը անոնց քթին մէջ։ Ան ըսաւ, «Այս պզտիկ մանկիկն ըլլայ» և եղաւ։ Մանկիկը ճշմարիտ ստեղծագործութիւն մը է։ Իր հոգին ստեղծուի, և ճշմարիտ առամբ մը՝ իր մարմինն ալ։ Եւ ինչպէս անկէ եկան մեր մանկիկները, նոյնպէս անոր պիտի վերադառնան։ Ան մեզի փոխ կու տայ զանոնք իրեւ աւանդ։ Իրեն համար մինք պիտի պահենք և խնամենք զանոնք։ Ինչ որ քանչեւի և նուիրական խորհուրդ է այս։ Տղայը Աստուծոյ պարգեւներն են, և մեր զանոնք առաջնորդելու կերպէն կախում ունի անոնց ոչ միայն երկրաւոր երջանկու-

թիւնը, այլ և հանդերձեալ երջանկութիւնը այն անփոփոխելի յաւիտեականութեան մէջ ուր դուք եւ ես, և ամէնքս, կը դիմենք արագապէս։ Անգամ մը պզտիկ աղջկան մը հարցուցի, «Ընդ ստեղծեց քեզ» և ան, գոզնոցովը չափ մը ցուցնելով, պատասխանեց ինծի։ «Աստուած ստեղծեց զիս այնչափ, մնացածն ես մեծցայ»։ Արդ, ինչպէս գիտէք, բոլորովին շիտակ չէր այս, վասն զի աղջիկն ինքնին չէր կրնար կէս մատ անգամ երկնաւալ։ Աստուած կը մեծցնէ զմեզ ինչպէս ինք նախ կը ստեղծէ զմեզ։ Բայց ինչ որ կ'ուզեմ ձեր միտքերուն վրայ տպուորել սա է թէ տղայը Աստուծոյ կու գան, և անոր կը վերադառնան, և թէ դուք եւ ես, որ ծնողք ենք, անոր հաշիւ պիտի տանք այն կերպին համար որով կը վարուինք մեր սիրելի տղայոց հետ և այն խնամոց համար զոր կը տանինք անոնց։

Արդ մանուկը մեզի նման կը բազկանայ մարմինէ և հոգիէ։ Շատ պիտի չխօսիմ տղայոց հոգիներն առաջնորդելու վրայով, այդ իմ նիւթէս քիչ մը դուրս է, բայց կրնամ ըսել թէ հոգեւոր, մանաւանդ տղայոց հոգեւոր, բարութիւնը եւ չարութիւնը, երջանկութիւնը եւ թշուառութիւնը մեծապէս կախում ունին որպիսութեանն այն մարմինին որուն մէջ կը բնակի։ Վասն զի մարմինը հոգեւոր բնակարանն է։ Գիտէք թէ, եթէ տուն մը հանգստաւէտ չէ, հոն բնակողն ալ անհանգիստ եւ անկանոն կ'ըլլայ։ Եթէ պատուհաններէն ներս կը խուժեն հովն ու անձրեւը, եթէ չքաշեր ծխնկոյղը, եթէ խոնաւ է տունը, եւ եթէ մաքուր ոգ չունի, այն ատեն անոր մէջ բնակողները բաւական թշուառ կ'ըլլան։ Եւ եթէ չունին անուշ, ջուր, ուտելիք եւ անկողին, կրնաք վստահ ըլլալ թէ քիչ ատենէն կ'ելլեն անկէ։ Նմանապէս, եթէ չընէք ինչ որ կրնաք՝ առողջ եւ երջանիկ ընելու համար ձեր տղայոց մարմինները, անոնց հոգիները թշուառ, նեղացուցիչ եւ անօգուտ կ'ըլլան եւ իրենց վարքն՝ անտանելի։ Եւ եթէ աղէկ չկերակրէք եւ չհագուեցնէք զանոնք, այն ատեն անոնց խեղճ հոգեակները կը թողուն իրենց անխնամ մարմինները։ Շատ այրերու եւ կիներու բարքը, միտքը եւ սիրտը իրենց եւ բոլոր իրենց շրջակայից թշուառութեան պատճառ եղած են անոր համար որ իրենց մանկութեան ժամանակ հոգ չէր տարուած իրենց մարմիններուն։

Շատ տխուր եւ ճշմարտապէս շատ անբնական բան է տղու մը ապերձակութիւնը։ Դուք եւ ես, մեծերս որ հոգեր ունինք եւ ցաւեր, դժուարութիւններ եւ մեղքեր ունեցած ենք, կրնանք երբեմն իրաւամբ տրտում եւ տխուր ըլլալ։ Աւելի ցաւալի բան պիտի ըլլար եթէ ստէպ չտիրէինք։ Սակայն տղայը միշտ խնդալու եւ խաղալու է, կ'աւ ուտելու եւ քնանալու են։ Խաղալ է իրենց գործը։ Չէք կրնար միտքէ անցնել թէ տղայ մը իր խաղին մէջ օդ տակար որչափ ծանօթութիւն կը ստանայ եւ կարեւոր որչափ մարմնամարդ կը սորվի ինքնիրեն։ Դիտեցէք որչափ ուրախ են ուրիշ անասուններու ձագերը։ Կատուի ձագերը ամէն բանի հետ կը խաղան, մինչեւ իսկ իրենց հանգարտ նստած մօր պոչին եւ պիտեղուն հետ։ Գառներն իրենց ուրախութեան մէջ իրարու հետ կը վազվղեն։ Իշու ձագերն անգամ որչափ խաղասէր, զուարճալի եւ երջանիկ կ'երեւին իրենց բոլոր գլուխներով, ժպտուն աչքերով եւ երկայն սրունքներով երբ կը ցատկորեն ի-

րենց երկայնականը պատկառելի մօր հետ։ Բան մը զոր տեսնել կ'ուզեմ՝ առաւօտուն մաքրուած տղան է։ Կ'ուզեմ տեսնել անոր քնքոյշ փոքրիկ մարմինը լաւ լուացուած, եւ անոյշ եւ դուլխէն մինչեւ ոտքը հրապուրիչ։ Բայց կայ նաեւ ուրիշ բան մը զոր կ'ուզեմ տեսնել, եւ այն է ազոտոտ տղայ մը երեկոյին։ Կը սիրեմ պոռացող, աքացող եւ ամէն մարդ զուարթ պահող տղան։

Արդ գիտեմ թէ շատերուդ համար որչափ դժուար է ուտելիք, հագնելիք, անկողին եւն։ Կայ թայթել ձեր տղայոց, եւ գիտեմ թէ որչափ յոգնելու եւ աշխատելու էք ձեզի եւ անոնց համար, եւ թէ շատ անգամ ձեզի համար որչափ դժուար է անոնց տանիլ բոլոր այն հոգը զոր կ'ուզէք տանիլ։ Եւ պիտի հաւատաք ինծի երբ ըսեմ թէ ձեր դիրքն ունեցող աղքատ, չարքալ եւ թերեւս տկարակամ կնոջ մը համար աւելի մեծ բան է, վասն զի աւելի դժուար է, իր տղայը մեծցնել հանգստաւէտ կերպով քան հարուստներուն համար։ Սակայն եւ այնպէս շատ բարիք կրնաք ընել քիչ մը դրամ, ժամանակ վատնելով։ Եւ քիչ մը նեղութիւն կրելով, կ'արժէ յանձն առնել այդ նեղութիւնը, երկպառակ հատուցում կ'ընդունիք վայելելով ի փոխարէն իրական հանգիստ, շահ եւ վարկ։ Ուստի վստահ եմ թէ սիրով մտիկ պիտի ընէք ինծի երբ համարձակապէս քանի մը պարզ դիտողութիւններ ընեմ ձեր տղայոց առողջութեան վրայով։

Նախ անոնց բնութիւնը։ Գիտէք թէ զուարթ կը պարունակէ ուղեղը, որ մարմնոյն թաղաւորն է եւ կը հրամայէ ամբողջ մարմինին։ Ուղեղին աղէկ կամ գէշ ըլլալէն կախում ունի իր հպատակներուն, այսինքն՝ սրունքներուն, թեւերուն, մարմինին, ստամոքսին եւ մեր հին բարեկամներուն՝ աղիքին, բարեկարգ եւ երջանիկ կամ անկարգ եւ թշուառ վիճակը։ Արդ, նախ, զով պահեցէք մանկիկին զուարթ, բնութիւնն անոր տուած է զղաղ մը, մազերը։ Եւ այդ լաւագոյնն է։ Նաեւ մաքուր պահեցէք զուարթ։ Գէթ ամէն շաքար իրիկուն աղէկ մը լուացէք զայն, եւ եթէ քոստի՝ լաւագոյն դարմանն է ամէն իրիկուն կակուղ (սեւ) օճառով լուալ զայն եւ կաղամբի խոշոր տերեւ մը կ'ապել անոր վրայ։ Ապա անոնց բնութիւնը, փքոցները՝ որ վառ կը պահեն կենաց կրակը։ Ասոնք շատ գործունեայ են տղայոց մէջ, վասն զի տղան մեծ մարդերու նման չէ որ միայն իր մարմինը նորոգէ։ Թէ՛ ինքզինք կը նորոգէ եւ թէ՛ կ'աճի։ Ուստի աւելի կ'ուտէ եւ աւելի կը քնանայ եւ աւելի կը շնչէ մեծերուն հետ բազդատմամբ։ Այս բոլոր գործն յառաջ վարելու համար մաքուր օդ ունենալու է եւ առատութեամբ։ Ուստի որ անոնք որ կ'արելի է, տղան բաւական ժամանակ անցընելու է ամէն օր բաց օդին մէջ, եւ օդաւէտ ննջարան ունենալու է։ Ապա անոնց բնութիւնը։ Ամենէն աղէկներն են բուրդէ երկայն գիշերազգեստներ։ Տղայք աւելի բան հագնելու են տաք պահող քան մեծերը։ ցուրտը զանոնք աւելի դիւրաւ կը սպաննէ։ Ապա պատասխան։ Տղայոց մէջ այս, որովհետեւ խոհանոցը եւ մեծ գործարանն է, գրեթէ միշտ առաջին բանն է որ կ'աւրուի, եւ ընդհանրապէս կ'աւրուի ինչպէս վնասակար բան՝ նոյնպէս շատ բան ուտելէն։ Նորածին մանկիկն ինն ամիս գրեթէ ուրիշ բան ուտելու չէ բաց ի մօրը կաթէն։ Այդ է աստուածապարգեւ կերակուրը, եւ լաւագոյն եւ ամենագոյն կե-

բակուրն ալ է։ Եթէ մանկիկն առողջ է՝ կաթէն կտրելու է ինը կամ տասն ամիսէն, բայց կամայ կամայ եւ օրն անգամ մը քիչ մը անպուր, թարմ կաթ, ջուր եւ չաքար տալով բաւական ժամանակ։ Ասով դործը կը դիւրանայ թէ՛ մանկիկին եւ թէ՛ մօրն համար։ Ոչ մէկ տղու տրուելու է հաստա-տուն ու եւ է ուտելիք մինչեւ որ զայն ծա-մելու ահուայ ունենայ, եւ ոչ մէկ տղու տրուելու է կաթիլ մը օդի կամ ուրիշ տեւ է ուղից ըմպելի առանց բռնելի հրա-մանին։ Մանկիկին կակուղ, փափուկ ստա-մոքսին համար ուղից ըմպելին այնպէս է ինչպէս արջասպը մերին համար։ Կիզիչ թոյն է անոր փոքրիկ սիրուն մարմինին համար, ինչպէս կրնայ կիզիչ թոյն եւ անէծք ըլլալ անոր անմահ հոգիին համար։ Եթէ կը ճանչնաք ձեր տղայոց մարմնաւոր առողջութեան եւ անոնց հոգեւոր փրկու-թեան յարգը, կաթիլ մը ուղից ըմպելի մի տաք անոնց։ Եւ մանաւանդ մայրերը որ պզտիկներ կը դիւցնեն՝ թող զգուշանան խմելէ։ Ուղից ըմպելին իրենց ստամոքս-ներէն կ'անցնի կաթին մէջ եւ կը թուշա-ւորէ մանկիկը։ Յայտնի իրողութիւն է այս։ Հիմա մտածեցէք մանկիկ դիւցնող եւ մեծ-ցընող զինով կնոջ մը վրայ։ Օր մը, տա-րիներ առաջ, թաղէ մը անցնելու ատեն տեսայ զինով կին մը որ դմուարաւ կը քա-լէր։ Գիրկն ունէր մանկիկ մը որ ունէն կախուած էր։ Տեսայ որ մանկիկն հեղձեալէ անոր կոնակէն վար կը սահէր։ Վազեցի եւ պոռացի, բայց հասնելէս առաջ իր թշուառ մօրն ուսին վրայէն ժպտող խեղճ մանկիկը, քարի մը պէս, զլնիվայր ինկաւ քարայա-տակին վրայ։ Հառաջ մը արձակեց, կապոյտ աչքերը վեր տնկեց, ջղաձգում մը ունեցաւ եւ Աստուծոյ աւանդեց հոգին։ Իր փոքրիկ, փափուկ մարմինն անկեղծաբար մնաց հոն, եւ իր տխմար մայրը կը ծիծաղէր, կը դանդա-ջէր անոր քով, կէս մը զգալով ահեղ եղե-լութիւնը, ապա մոռնալով, եւ անէծք եւ հայոցութիւն տեղալով։ Տխուր տեսարան թշուառութեան, ամբարշտութեան եւ կոր-ծանման։ Կնոջ մէկ հատիկ մանկիկն էր այն։ Ողորմելին, երբ սթափեցաւ գիտովութենէն, կորսնցուց խելը, եւ մինչեւ հիմա տխմար ապուշ է եւ շարունակ կը թափարի, իր մանկիկը կը փնտռէ, անիծելով այն կինը որ սպաննեց զայն։ Ճշմարիտ պատմութիւն է այս, բոլորովին ճշմարիտ։

ՃՈՆ ՊՐԱՍԻՆ

ՕԳԻՆ ԱԶԳԵՅՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ ՎՐԱՅ

Շատ անտեր եւ հիւանդութիւններ ի-րենց մասնաւոր եւ պարբերական կանո-նաւոր ժամանակներն ու եղանակներն ու-նին։ Հազիւ ցուրտ ձմրան սաստկութիւնը կ'անցնի եւ օդը տաքնալու կողմ դառնալով կը սկսի հանրութիւնն ուրախանալ, եւ ահա կը սկսի ստամոքսի եւ աղիքնե-րու հարբուելը։ Փորհարութիւնը տաք եղանակին մէջ հազարաւոր վարդապոյն այտերով մանուկներ կը խլէ խանդա-կաթ մայրերու բազուկներէն։ Իրողութիւն-ները կը ցուցնեն եւ տարակոյս չեն թո-ղուր թէ օդին տաքութիւնը մեծ պատճառ է ստամոքսին եւ աղիքներուն բաղմամբիւ հարբուելներու ընդունակ ըլլալուն։ Շատ անգամ այդ հիւանդութեան պատճառ կրնայ համարուել շատ պտուղ ուտելը չափազանց լաւելու հետ։ Բայց թէպէտ յաճախ այս կրնայ ըլլալ հիւանդութեան պատճառը, եւ

սակայն բաւական չէ բոլոր պարագաները բացատրելու։ Շատ անգամ գլխաւոր պատ-ճառն համարուելու է ցուրտ առնելը։ Երեւոյ մանկիկները, մինչեւ անգամ տաք եղանա-կին մէջ ծածկուելով թանձր, ծանր ան-կողմի ծածկոցներով, բնականապէս շուտով կը քրտնին, եւ իրենց ոտքի հարուածնե-րով մէկ կողմ կը հրեն ծածկոցները, վեր-մակները, եւ այսպէս դիւերուան ցուրտ օդը անարգել կը ներդրծէ իր փնտաւար աղիքներով ծածկոցներու մարտնչական գործարան-ներուն վրայ որք միայն բարակ մորթով մը ծածկուած եւ պաշտպանուած են։ Չափա-հասնին ալ յաճախ նոյն անխուհեմութիւնը կ'ընեն, անբաւական կերպով ծածկուե-լով ամրան տաք իրիկներէն, եւ հետե-ւանքը կ'ըլլայ ջղաձգութիւն եւ սրտի խոռ-նընդ։ Տր. Լ. Քանթու, խաւացի բժիշ-կը, մօտեւ մասնաւոր ուշադրութիւն տուած է խնդրոյն եւ գտած է թէ ստա-մոքսը պաշտպանող տարրադարձութեան գոր-ծողութիւնը տեղի կ'ունենայ կանոնաւորա-պէս, եւ այսպէս տեսակ մը թունաւորում յառաջ կու գայ։ Ուստի ամառ դիւերները թէ՛ չափաւաս անձինք թէ՛ մանուկներ կրնան շատ թեթեւ ծածկոցով անկողին մտնել, բայց լաւ պաշտպանած ըլլալով ի-րենց ստամոքսին սահմանները։

Սովորաբար մարտնչական գործարան-ներուն տարափոխիկ ախտերը կը պակ-սին ամրան կէսէն անդին։ Նաեւ դուրսը Բնութեան կեանքը կը նուազի այդ եղա-նակին։ Դաւար բոյսերուն աճումը այլ եւս իր զարգացման բարձրագոյն կէտէն անդին կ'անցնի այդ ժամանակ, բայց անկէ ետեւ կ'երեւին կոշտ բոյսեր, սուկերը։ Հոգը եւ հոգին ներքեւ գտնուող ջուրերը այն ատեն հասած կ'ըլլան բարձրագոյն ջերմութեան գոր-երեւք։ Կ'ունենան ամբողջ տարուան մէջ. եւ հիմա գոյութեան կը բերեն ամէն կողմ տեսանելի եւ անտեսանելի սուկե-րու աճելի բազմութիւն մը, որոց մէջ են պտերէները եւ պաշտները, որք շատ ան-գամ այնքան աղիտաբեր են մարդու։ Ա-նոնց անթիւ անհամար բազմութիւնները կը լողան գետին մէջ եւ գետին տակի ջու-րերուն մէջ, կը նաւարկեն օդին մէջ եւ կը հաստատուն մարդկային գործարաններուն մէջ, որք կ'ըլլան անոնց ցանկալի բնա-կարան եւ բուժարան։ Այս պատճառաւ ամրան վերջերը տարափոխիկ հիւանդու-թեանց եղանակ է։ Այն ատեն ժանտա-տենը կը տիրէ քաղաքներու եւ գեղերու մէջ եւ հետախտը կը սկսի իր շահատակու-թիւնները։ Նաեւ, այնպիսի հիւանդու-թիւններ որոնց ծաւալումը կախալ է տեղէ տեղ տարուելէ, տարւոյն այս ժամանակին մէջ ճանապարհորդներու միջոցով կը հա-ղորդուին նոր նոր կողմեր։ Բոլոր այս բա-նեքն կրնայ տեսնուիլ թէ ինչու համար անցեալ ամառ այնքան ծաւալեցան տարա-փոխիկ հիւանդութիւններ։

Երբ ամառը կ'անցնի, անոր յաջորդը, աշուն, յանկարծ եւ անակնկալ յարձակում կ'ընէ։ Մեր մարմինները որ արդէն տկա-րացած կ'ըլլան ամրան տաքութիւն օդէն, այն ատեն նշաւակ կ'ըլլան ցուրտ դիւերներու եւ խոնաւ ցիւրիկներու։ Աշնանային ջերմու-թեան տատնանքի յաճախ յանկարծական եւ մեծ փոփոխութիւնները շուտով կը զգացուին շնչառական գործարաններու տեսակ տեսակ հարբուելներով եւ ցրտառութեան հետե-ւանքներով։ Թէ՛ միայն ցուրտը չէ պատ-ճառ հարբուելին հիւանդութիւններու, կը

ցուցուի սա իրողութիւնով որ այս հիւան-դութիւնները մեծաւ մասամբ շատ կը պա-տահին աշնան վերջերը եւ գարնան սկիզբ-ները, եւ ոչ թէ ձմրան ցրտագոյն մասին մէջ։

Մենք լաւագոյնս կը սպասադիւնուինք բո-լոր այս ցուրտէ յառաջ եկող ախտերուն դէմ՝ օգուտ քաղելով բոլոր այն միջոցներէն որ զմեզ կարող կ'ընեն անոնց դիմագրաւելու։ Ով որ անհոգ կը գտնուի այս մասին, քանի՛ յառաջ երթայ ձմեռը, միշտ աւելի կը տկա-րանայ հետզհետէ՝ մարմնամարդ չընելուն համար եւ միշտ քիչ կարող պիտի ըլլայ ընդդիմանալու։ Այնուհետեւ շուտով կու գան կը հաստատուին սոյնօրինակ հիւան-դութիւններ եւ ախտեր։ Եղանակութիւն, ինքն-է-քա, կեղծմաշկութիւն, եւ թոքա-տապ։ Այս վերջին երկուքն ալ պատրաստ կուտան կը գտնեն արդէն հարբուելով տկա-րացած շնչառութեան գործարաններուն մէջ։ Եթէ ցուրտը կարճատեւ եւ մեղմ ըլլայ եւ յաճախ ընդմիջուի արեւուտ ցիւրիկներով, միայն շատ տկար անձինք կը հիւանդանան։ Բայց եթէ ձմեռը շատ սաստիկ եւ երկա-րատեւ ըլլայ, մինչեւ իսկ զօրաւոր կազ-մուածք ունեցողներ ուղղակի որս կ'ըլլան հիւանդութիւններու, կամ իրենց մարմին-ները եւ սովորաբար իրենց ամբողջ կազ-մութիւնը այնպիսի անուպատ կերպով կ'ազ-գուին, որ ախտերու նշաւակ տկարացած մարմիններ կ'ունենան։ Այս է ահա պատ-ճառը թէ ինչու համար զանազան թոքային հիւանդութիւններ, մասնաւորապէս թոքե-րու բորբոքումը, իրենց բարձրագոյն կա-տարը կը հասնին ձմրան վերջերը։

Հոսի ուրեմն, ամէն բան կը փոխուի, գարունը կը մօտենայ։ Նոր յոյս եւ նոր կեանք կը լեցնէ գեոհաստակը եւ ծնրունին միանգամայն։ Բայց ճիշդ հիմա հիւանդները եւ հիւանդութեան ապաքինելու վրայ եղող-ները պէտք է որ շատ նախազգուշութիւն-ներ ընեն օդին վտանգաւոր խաղերուն դէմ։ Աղէկ դիտենք որ մահը հիւանդաւորներ-րուն մէջէն իր ամենէն հարուստ հունձքը կը քաղէ գարնան եւ աշնան։ Եթէ հիւան-դոտները բարեբաղդապէս մեռած չըլլան ամրան տաք եղանակին, աշնան յատուկ սաստիկ փոփոխութիւնը պիտի մեղմեն դա-նոնք։ Վասն զի ողջ մնացողներուն համար կու գայ այն անոյս երկարատեւ ձմեռը, երբ անոնք կը զրկուին իրենց կեանքի գա-րունէն, զրոյս մաքուր օդէն եւ երթակայ կ'ըլլան տաններով օդին ջերմութեան բարձր անտիճանէն ծագող բոլոր չարիքներուն։ Այնչափ տկարացած վիճակի մէջ, գրեթէ մահուան մօտ, աղէկնալու կողմ կը դառ-նան անոնք գարնան առաջին գեղեցիկ օ-րերը, միայն թէ շատ յաճախ կը պատահի որ ապրիլ ամսոյ փոփոխական եղանակ մը կամ մայիսի տարաժամ ցրտապատուց օր մը զանոնք գերեզման կը դրկէ։

Ուրեմն պէտք է որ հրաժարինք պայքա-րէն վառն զի կարող չենք ամենապիտեք փո-փոխութիւն մը յառաջ բերել մեր կլիմային վրայ։ Ամենեւին ոչ։ Բայց պէտք է որ պնդացնենք մեր մարմինները օդին փոփո-խութիւններուն դէմ։ Կեանք մը որ բոստ մեծի մասին տան մէջ կ'անցուի, բնախօ-տապէս լուսկան կեանք չէ։ Շատ յաճախ կը տեսնենք որ կեանքն այդպէս անցընող անձը տկար եւ հիւանդ կ'ըլլայ։ Ընդհակա-ռակն ամենէն քաջառողջ մարդիկ կը զգու-նենք բաց օդին մէջ աշնանադարձներուն մէջ, որպիսի են որսորդները, նաւավարները,

զինուորները, երկրագործները, Այսպէս առօրեայ աշխատութիւնը թարմ եւ մաքուր օդի մէջ եղանակի փոփոխական վիճակներու արեւն, եւ տարուան բոլոր եղանակներուն, միջոց է օդին ազդեցութիւններուն դէմ զննելու։ Ուր որ արիւրաբար կը կռուի վատաւորող օդի դէմ, կրնայ իր անձին տէրն ըլլալ, եւ մինչեւ անգամ կրնայ ստանալ կենսական ոյժ եւ քաջառողջութիւն։

ԵՌԱՆԿԱՅԻՄԱՆ ԼԵՌԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Իրր յիսուն տարի առաջ երբ Յրանսա, Անգղիա եւ Ամերիկա արդէն իսկ ծածկուած էին երկաթուղիներու ցանցով մը, շորճ Սթիվընսըն հրաւիրուեցաւ Զուիցերիա երթալ եւ իր փորձառութիւնը նուիրել բազմաթիւ լեռներով ու գետերով բաժնուած երկրի մը մէջ երկաթուղիներ շինելու գործին։ Ասոր վրայ քանի մը ընկերութիւններ ձեռնարկեցին գործը զիւրացնող տեղեր երկաթուղւոյ դէմը շինել։ սակայն այդ ժամանակ երբեք խելքէ մտքէ չէր անցներ թէ օր մը մինչեւ իսկ անյաղթելի խոչընդոտները պիտի յաղթահարուէին, բարձրագոյն գագաթները պիտի կրնային հասնիլ, եւ խորագոյն ձեղքուածներու եւ փոսերու վրայ պիտի կրնային կամուրջ ձգել։ Այդ ժամանակէն ի վեր մագլցող երկաթուղիներ շինուած են Զուիցերիոյ լեռներուն վրայ — պարանաւոր երկաթուղիներ եւ այժմու հանրաժանօթ զրուծեամբ երկաթուղիներ վասն զի կառախումբերը բարձր տեղեր կ'ելլեն իրենց ատամնաւոր անիւները կեդրոնական գիծի մը կառչելով, սակայն բոլորն ալ նմանօրինակ են մէկ տեսակետով, բոլորն ալ կը շարժին շղթի կամ ջուրի գործեմամբ։ Բիճի լեռնէն վեր ելլող երկաթուղին, իր ատամնաւոր անիւներով, ըստ բաւականին կը ցուցնէ այս գործեման գերազանցութիւնը, թէ՛ կատարուած գործին եւ թէ՛ ապահովութեան կողմանէ, սակայն իր թերութիւնը միշտ եղած է մուխը, աղտեղութիւնը եւ ծանրութիւնը հանքածուխին ու ջուրին դորս պարտաւորած է հետ տանիլ։ Սակայն գիտութիւնը հիմա այնքան հսկայաքայլ կը յառաջդիմէ որ յայտնի էր թէ ամէն պարագայի մէջ շատ չանցած գոհացուցիչ լուծում մը պիտի գտնուէր այս խնդրոյն, եւ այս եղաւ կիրառութեամբ եւ լեկտրականութեան որ կը պատրաստուի կամ շղթի կամ ջրի գործեմամբ եւ որ զիւրաւ կրնայ հաղորդուիլ պէտք եղած հեռաւորութեան։ Առաջին ելեկտրաշարժ կառախումբին համար երկաթուղիներէն մին շինուեցաւ Ճինէվրայի Սալէվ լեռան վրայ։ Այս յանդուգն ձեռնարկին վրայով պիտի խօսինք հիմա։

Անցեալ տարւոյ վախճանին երկար վիճաբանութենէ ետեւ Զուիցերիոյ կառավարութիւնը արտօնութիւն տուաւ շինելու այս տեսակ երկաթուղի մը որ Շայտովէ ելլելով անցնի Այկէր, Մոնհ եւ Եունկֆրաուի գագաթներուն մէջէն եւ վերամարձ մեքենայով մը այս վերջնոյն կատարը հասնի։ Երկաթուղին ութ միլոնէն աւելի երկայն է եւ 6,890 ոտք բարձր կ'ելլէ, հակուած ըլլալով 1 առ հարիւրէն մինչեւ 26 առ հարիւր։ Եունկֆրաուի կոնին մէջտեղ գտնուող վերամարձ մեքենան 216 ոտք վեր կ'ելլէ։ Մեկնելու կէտը գտնուող կայարանէն դատ, բոլոր միւս կայարանները որ թուով վեց են, ապառաժին մէջ փորուած են։ Ելից ճամբաները հաղորդակցութեան մէջ գրուած

են նրբուղիներու հետ որոց միջոցաւ կառախումբէն իջնող ճամբորդներ կրնան լմնցընել լեռներու գագաթներու վերելքն հետիոտն։ Սոյն կայարանները ամէն տեսակ պիտոյքներով ու պերճանքներով ճոխացուած են, կը պարուակեն ճաշարաններ եւ անկողնոյ փոքր սենեակներ։ Եունկֆրաուի գագաթը հասնող վերամարձ մեքենան կը բաղկանայ անաղին խողովակէ մը որ ժայռին մէջ փորուած գառ ի վեր ծակի մը մէջ յարմարեցուած է։ Այս երկաթեայ խողովակին մէջ վերամարձ վանդակը կ'ելլէ կ'իջնէ, ելեկտրական մեքենայով մը որ ինք ալ կը գործէ Լահինէն լճին ջուրերը գործածելով։ Խողովակին մէջ կայ ուղորդն սանգուի մը, այնպէս որ վերամարձ մեքենայով ելլել չուզողները լեռան գագաթը կարենան հասնիլ հետիոտն։ Փապուղիները, նրբանցքները, ճաշարանները եւ վերամարձը բոլորն ալ ելեկտրականութեամբ յուսաւորուած են, եւ հիմակուրէն հաւանական կը համարուի որ տաքցուին նոյն գործեմամբ։ Գրեթէ աւելորդ է ըսել որ բոլոր կայարաններն ալ հեռագրով ու հեռաձայնով հաղորդակցութեան մէջ գրուած են վարի աշխարհին հետ։

ԻՆՂԵՐ ԻՐԲԵՒ ՈՒՏԵԼԻՔ

Իւղերը, լաւ ուտելիքներ են, եւ նպաստաւոր պայմաններու ներքեւ առողջ չափահաս մը կրնայ անոնցմէ մեծ քանակութեամբ մարսել ու օգտուիլ։

Անդամազննութեան ուսումը կը ցուցնէ թէ Բնութիւնը մեծ ուշադրութիւն տուած է մարդկային մարմնոյն կողմէ իւղոտ նիւթերու մարսուելուն եւ մարմնոյն փոխարկուելուն միջոցներուն։ Այս իրողութիւնը կրնանք համարել ապացոյց մը թէ իւղը ի բնէ օգտակար նիւթ մըն է։ Եւ սակայն ընդհանրապէս կը կարծուի թէ վնասակար է, եւ զայն ուտողը յաճախ անհանգիստ կ'ըլլայ ու ստամոքսի նեղութիւն կ'ունենայ։ Բնականօրէն ապրելու համար, ամէն մարդ օրուան մէկ մասը անցընելու է ֆիզիքական մարզանք ընելով, եթէ կարելի է բաց օդին մէջ։ Մարզանք անհրաժեշտ է ճարպի կամ իւղի մարսողութեան։ Մարզանքի չղոյութիւնը մին է պատճառներէն որոց համար իւղերը յաճախ կ'աւրեն զանոնք ուտողին առողջութիւնը։

Իւղերէն ոմանք զիւրին կը մարսուին, ոմանք զժուար։ Կարգուեալ ձկան իւղ ամենէն աւելի զիւրաւ կը մարսուին։ Գրեթէ կարելի չէ չափազանցել ձկան իւղի արժէքը իբրեւ կաղղուրիչ զեղ հիւժախտային հակամար ծնած մանկիկի մը որ կը յայտնուի հազով, կաղուծեամբ կամ ողնայարի կորութեամբ։ Նոյն նպատակին համար կարգին արժէքը նոյնքան չէ ճանչցուած շատ մարդոցմէ։ Հիւժախտային հակումներ ունեցող փոքրիկ աղջկան մը մայրը վերջերս անձկանօք հարցուց յօղուածագրիս թէ արդեօք աղջկան կարագ սիրելը անքնական եւ վնասակար չէ։ Այսպիսի մէկու մը համար իւղոտ ուտելիք սիրելը բնական փափաք մըն է բոլորովին պատշաճ ու օգտակար ուտելիքի մը։ Զանալու չէ փափաքը տկարացնել երբեք, այլ պէտք է պնդել որ յաճախ տունէն դուրս մաքուր օդ չնչուի ու մարմնամարդ ըլլայ, իբրեւ անհրաժեշտ պայման իւղոտ ուտեստներու մարսողութեան, եթէ ոչ՝ ստամոքսային խանգարման նշաններ պիտի երեւնան։ Երեսին վրայ յաճախ պիտի ելլեն պալարներ ու փոքր թւոնցքներ,

եւ ընդհանուր վատառողջութիւն պիտի ըլլայ հետեւանքը։

Իւղոտ, տաքութիւն յառաջ բերող ուտելիքները մասնաւորաբար պէտք են ձմեռը։ Քիմիաբանութիւնը կ'ապացուցանէ զայս, կ'ապացուցանէ նաեւ ցուրտ երկիրներու մէջ թէ՛ կենդանեաց եւ թէ՛ մարդոց կողմէ ճարպի ընդհանուր գործածումը։

ԶՈՐԳՈՏԱՆԻ ԴԻԻՑԱԶՈՒՆՆԵՐ

Փարիզեան թերթ մը կը գնէ քանի մը շուներու պատմութիւնը որոնք Գաղղիոյ կամ գաղղիական գաղթականութիւններու մէջ զինուորական յուղարկաւորութիւնով պատուուած են։ Գաղղիական շատ դժուար գունդեր մասնաւորապէս անոնք՝ որ կը գտնուին Ալճէրիա, սովոր են իրենց ընկեր ունենալ սիրուն կենդանի մը որ յաճախ շուն մը կ'ըլլայ։

Այս շուները Ափրիկէի մէջ շատ օգտակարութեամբ կը կատարեն պահապանի պաշտօնը գիշեր ատեն։ Ոչ միայն կ'իմացնեն մարդկային թշնամիի մը գալը, այլ նաեւ չազաներու եւ ուրիշ գաղաններու գաղտուկ մօտենալը։ Այս շուներէն մէկը, Տէլլի անուն, մինչ թշնամի երկրէ մը կ'անցնէր, զօրագունդին որուն կը վերաբերէր ինք, իմացուց թէ դարան մը կար ճամբուն վրայ, իրենց առջեւ։ Զինուորներն իրենք բան մը չէին գիտեր այդ որոգայթին վրայով, եւ անոր մէջ պիտի իյնային եթէ շունը որ առջեւէ կը վազէր, հաջելով եւ կաղկանձելով չցատկէր ժայռին վրայ որուն ետեւը պահուրտած էին դարանակալ վայրենիները։ Ի վարձ այս ծառայութեան՝ Տէլլի հանդիսաւոր կերպով բարապանի (շէն-շ) աստիճան տրուեցաւ, որ հպարտութիւն կը զգար այդ առթիւ այդ իր աստիճանին պատկանեալ ժապաւինաղարդ զգեստը հագած միջոցին։ Երբ Տէլլի մեռաւ զինուորականի յատուկ պատուով թաղուեցաւ։

Փարիզի մէջ նշանաւոր արուեստագէտի մը նկարած զինուորական մէկ պատկերը պահուած է ի յիշատակ այսպիսի ուրիշ թաղման մը, Մուսթաշ անունով շան մը թաղմանը։ Այս կենդանին ալ զօրագունդի մը ընկերն էր Ալճէրիոյ մէջ։ Զօրագունդին հետ երբ կռուի մը գնաց, վէրք մը ընդունեց եւ հարկ եղաւ կտրել իր առջեւի սրունքներէն մէկը։ Ընկերները անմիջապէս փայտէ սրունք մը անցուցին կտրուած սրունքին տեղը։ Եւ փոխանակ հիւանդանոց դնելու զնա որպէս զի մնար հոն եւ անցընէր այն տեղ իր կեանքին մնացեալ մասը, ինչպէս փայտէ սրունքով հիւանդացի մարդկային զինուորական մը պիտի ընէր, շարունակեց իր ընկեր զօրագունդին հետ ընկերանալ մինչեւ որ իր օրերուն չափը լեցուեցաւ, եւ մեռաւ։ Այն ատեն իրեն ի պատիւ կատարուեցաւ զինուորական փառաւոր թաղում։ Եւ այն արուեստագէտը որ ակնատես եղած էր այդ հանդէսին, անոր համբաւը մշտնջենաւորեց կտաւի վրայ նկարելով զայն։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԲ

ՃԵՄԱՐԻՏ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Ժամանակէ մը հետէ մեծ ճիգեր կը թափենք եւրոպական քաղաքակրթութիւնը իւրացընելու համար։ Կը թօթափենք մեր հին հանդերձները, սովորութիւնները եւ կ'ընդունինք իւրոպական քաղաքակրթութեան

թեան արտաքին ձեւերը: Յտուադիմու-
թեան պայմանն է շարժիչ, եւ գոյիլի է մեր
ջանքը: Քաղաքակրթութիւն կը շարունա-
կէ իր ընթացքը եւ մեր պարտքն է հետեւիլ
անոր:

Բայց ցաւալի է որ դեռ հասկըցած չենք
ճշմարիտ քաղաքակրթութեան էական յատ-
կութիւնները: Եթէ կը կարծենք թէ քա-
ղաքակրթութիւն կը նշանակէ բազմացը-
նել հարգում պէտքերը եւ քրեական շահ-
ները: Վերջերքը, կատարելագոյն կը սխալինք:
Կան եւրոպայի մէջ ալ այնպիսի անձեր որք
քաղաքակրթութիւնը այդ տեսակէտով ըմ-
բռնած են, եւ երեւոյթները այնպէս կը
ցուցնեն թէ մեր ըմբռնումն ալ այդ է բա-
ցարձակագոյն: Այսօր մեր հասարակ-
երկրասարդներ շատ լաւ գիտեն գործածել
նիւթական հագար տեսակ պէտքեր — փող-
կապ, գաւազան, հովանոց եւն. — բայց ինչ
քաղաքակրթութեան ունենալ անոնց քաղա-
քակրթութեան աստիճանին վրայ երբ յա-
ճախ կը տեսնենք որ այդ երկրասարդները
կը մտածեն միայն այդ բաներու վրայ,
կ'արհամարհեն ուսումը եւ գրականութիւ-
նը, կը խրախոյն աշխատել, չեն հաւնիր
փոքր գործերու, բեռ մը կ'ըլլան իրենց ըն-
տանիքին եւ բարեկամներուն: Եւ երբ կը
լքուին ամենէն եւ կօշկակարը կամ դեր-
ձակը վարկ չընեն, ինքնասպան կ'ըլլան:
Միւս կողմէ մեր աղջիկներն ալ իրենց կա-
րողութենէ շատ աւելի ծախքեր կ'ընեն
արդուզարդի կամ չնչին բաներու համար,
որպէս զի քաղաքակրթեալ կոչուին: Ո՞վ
չըզիտեր այն կէս ողբերգական կէս կատա-
կերգական տեսարանները որք ամէն օր կը
պարզուին հայ տուններու անկիւններուն
մէջ եւ որոց արձագանքը երբեմն կը տես-
նուի տեղական թերթերու մէջ իսկ: Բայց
որչա՞ր ծաղրեցինք այս ցուցամոլութիւնը,
կարծես այնչափ տարածուեցաւ: Այսօր
այս կեղծ քաղաքակրթութիւնը մեր մէջ
իր աւերումները գործելէ յետոյ, սկսած է
հեռաւոր գաւառներն իսկ թափանցել: Ուս-
տի նոր դօրութեամբ մը պարզելու ենք ա-
նոր ոգին:

Չը կարծուի թէ այս տողերը գրողը ծե-
րունի մըն է որ անցեալին մէջ ամէն հա-
ճոյք վայելելէ յետոյ, այսօր բարոյախօսու-
թիւն կը քարոզէ: Ոչ ալ կարծուի թէ չգի-
տեր վայելչութեան, մաքրութեան եւ ըն-
կերային պարտականութեանց պէտքը: Կե-
տեւագոյն կ'ուզէ վերագառնալ հին բարի
ժամանակներուն երբ մեր հայրեր, թէեւ
մեծաքանակ չան եւ հարստութիւն իսկ ունե-
նային, ողորմելի խնայողութեամբ կ'ապրէին
զրկելով իրենց անձեր հազար տեսակ բնական
վայելքներէ, չունենալով որ եւ իցէ գաղա-
փար ճաշակի եւ գեղեցկագիտութեան վրայ:
Անշուշտ կրնամ ըսել թէ, եթէ այս կեղծ
քաղաքակրթութեամբ պիտի կորսնցնենք
մեր նկարագիրը, մեր սկզբունքները եւ մեր
բարոյականը, պիտի նախընտրէի որ ազգը
մնար այն անձաշակ հին ժամանակներուն
մէջ երբ մեր քաղաքակրթութեան նշանն
իսկ չկար, եւ մարդիկ կ'ապրէին նահապետ-
ներուն նման:

Բայց անոյոյ ըլլալու պատճառ չունինք:
Ո՞չ ալ հարկ կայ վերագառնալ հին բարի
ժամանակներուն: Դէպ յառաջ երթալով,
պիտի գտնենք ճշմարիտ քաղաքակրթու-
թիւնը — հոգեւորական եւ քաղաքական
հարգումներ: Մինչեւ հիմա մեր մեծագոյն
սխալն եղաւ չը տեսնել քաղաքակրթութեան
մէջ անոր գլխաւոր յատկութիւնը: Շլանա-

լով արտաքին փայլունութենէ, միայն նիւ-
թական կողմը որդեգրեցինք, եւ կրեցինք
վնասները: Ուստի պէտք է որ քաղա-
քներենք մեր ազգին անհատները բարոյա-
պէս եւ մտաւորապէս, եւ զարմանալի պի-
տի ըլլայ արդիւնքը:

Ամենեւին չեմ արհամարհեր քաղաքա-
կրթութեան նիւթական մասը: Կ'ընդու-
նիմ թէ որ եւ իցէ քաղաքակրթութիւն կա-
տարեալ չըլլար եթէ նիւթական բարգաւա-
ճում յառաջ չը բերեր: Պարտինք ունենալ
երկրակողիներ, մեծամեծ գործարաններ,
փոխադրութեան արագ միջոցներ: Պարտինք
ունենալ կահաւորեալ գեղեցիկ տուններ, ըն-
տիր գործիքներ, վայելուչ հագուստներ եւ
ուրիշ հազար տեսակ առարկայներ զորս
քաղաքակրթութիւնը ներմուծած է: Բանի
որ նիւթին մէջ ենք, արհամարհելու չենք
զայն: Սակայն քաղաքակրթութեան ճշմարիտ է
թէ նիւթական զարգացումը միշտ կը հե-
տեւի բարոյական եւ մտաւորական զար-
գացումին: Զարգացած եւ բարոյապէս եւ
մտաւորապէս, անկարելի է որ նիւթական
խեղձ վիճակ ունենան: Ընդհակառակը ա-
մէն օր կը տեսնենք թէ նիւթական բար-
գաւաճում չնշանակիր բարոյական եւ մտա-
ւորական զարգացում: Այն քաղաքակրթ-
ութիւնը որ միայն նիւթական բարգա-
ւաճումի վրայ հաստատուած է, չկրնար
երկար մնալ:

Պիտի գտնուին սկեպտիկ միտքեր որք
պիտի հեգնեն այս ճշմարտութիւնը եւ պի-
տի ուրանան թէ որ եւ իցէ յարաբերու-
թիւն կայ նիւթական եւ բարոյական ու-
ժերու միջեւ, բայց շատ պարզ է իրողու-
թիւնը: Բարոյական եւ մտաւորական զար-
գացումը պիտի անհետացնէ արեւեցութիւնը,
ծուրութիւնը եւ ուրիշ մոլութիւնները:
Եթէ աշխարհիս մէջ ոգելից ըմպելիներու
համար մէկ տարուան մէջ վատնուած դրամը
ծախսուէր հանդերձ չինելու համար, հիմա
աղտոտ պատառատուն հանդերձով մարդ մը
պիտի չըգտնուէր: Եթէ մոլութեանց համար
վատնուած դրամը գործածուէր բնակարան-
ներ կառուցանելու, ճամբաներ շինելու,
մարդուն ընդհանուր օգտակար պէտքերը
հոգալու, հիմա պիտի չըգտնուէր անձ մը որ
ստիպուէր փողոցին մէջ բաց օդին գիշերե-
լու, ընտանիք մը որ հիւժէր մութ եւ խո-
նաւ նկուղի մը մէջ, ժողովուրդ մը որ զոհ
ըլլար տեսակ տեսակ ախտերու եւ հիւան-
դութեանց: Մարդուն ներկայ թշուառու-
թիւնը ամենեւին չը վերաբերի աշխատու-
թեան բաժանումին, գործարաններուն մե-
ծաքանակ արտադրութեանց, հազարգա-
ցութեանց արագ միջոցներուն, այլ յառաջ
եկած է մարդ էակին մտաւորական եւ բա-
րոյական զարգացումին անտես առնուելէն:

Անշուշտ պիտի ուզենք գիտնալ թէ ինչ-
պէս կրնանք զարգացնել մեր ազգը բարո-
յապէս եւ մտաւորապէս: Կը պատասխանեմ:
Ամէն հաստատութիւն իր պարտականու-
թիւնը կատարելով: Տունը, դպրոցը, բեմը
միանալով պարտին հզօրապէս ազդել բար-
քերու վրայ: Պարտին ցուցնել նոր սե-
րունդին ներկայ քաղաքակրթութեան կեղծ
եւ կործանարար հանգամանքը: Կ'ընդունիմ
թէ մեր տուններ քիչ բացառութեամբ ան-
յարմար են այս դերը կատարելու: Բայց պատ-
ճառ չըկայ որ դպրոցները չըլլացնեն այդ պա-
կասը: Ինչո՞ւ համար դպրոցներն արտադրեն
իմաստակ, ունայնամիտ եւ կեղծ քաղաքա-
կիրթ պատանիներ եւ բեմը ասպարէզ ըլ-
լայ յարանուանական ներուժիւններու եւ

անյուշելի վարդապետութեանց: Ինչո՞ւ մեր
քարոզիչները կամ վարդապետները մերթ-
ընդ մերթ չըխօսին բեմէն ընկերային նիւ-
թերու վրայ: Նաեւ լրագրութեան պաշ-
տօնն է ամբոխին վրայ բարոյապէս եւ մտա-
ւորապէս ազդել: Մամուլը ծառայած կ'ըլ-
լայ իր նպատակին երբ կը ձաղկէ կեղծ քա-
ղաքակրթութիւնը եւ կը ցուցնէ ճշմա-
րիտ քաղաքակրթութեան փառաւոր ճամ-
բան:

Դեռ մեր մէջ ո՛չ տունը, ո՛չ դպրոցը, ո՛չ
բեմը եւ ո՛չ ալ լրագրութիւնը լիովին կը
կատարէ այս դեր: Մինչեւ իսկ երբեմն ա-
սոնց ներկայացուցիչներէն ոմանք պաշտ-
պան կը կանգնին յոռի քաղաքակրթութեան
կամ մութ նախապաշարութեան: Սակայն
չըյուսատեսինք: Մեր ազգին մէջ ալ սկը-
սած են յառաջ գալ լուրջ, անձնուէր եւ
ճշմարիտ քաղաքակրթութեան սիրահար ան-
հատներ: Ասոնց անհատական եւ հաւաքա-
կան ջանքերով պիտի գայ մեր մէջ ալ ճըշ-
մարիտ քաղաքակրթութիւնը — քաղաքական եւ
հոգեւորական զարգացում: Կոչուին:

Կ. պոլիս 8. 9. 1914 ՆԱԵԱՆ

ՄԵՐ ԶԱՆԱԽԱՐԻՍՏԻ ՄԵ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Հետագայն արտասանուած է Պարագլի Բարձր.
Վարժարանի Ընթացակարորի Ընկերութեան Գ. Տա-
րեկան Ընդհանուր Ժողովոյն մէջ, որ տեղի ունեցաւ
Յունիս 18/30ին, Ի Կ. Պոլիս:

Ազնիւ ընկերներս,

Մարդիկ կը ծնին եւ կ'աճին գործելու եւ
ծառայելու համար: Ամենէն մեծ մարդը այն
է որ ամենէն աւելի ծառայած է մարդկու-
թեան: Վարժարանին մէջ աշակերտը պար-
տաւորութիւն ունի ուսանելու, իւրացնե-
լու, հաւատարմաբար, ինչ որ կ'աւանդուի
հոն, որով կը պատրաստուի գործի մարդ
լինելու: Կը դաստիարակուի, կամ, ընդհան-
րութեան ծառայելու եւ օգտակար լինելու
ուղղութեան մէջ կը մտնէ: Համակրութեան
արժանի է այն ուսանողը, որ իր ուսանո-
ղութեան եւ զարգացման պարտաւորու-
թիւնները հաւատարմաբար եւ անթերի
կը կատարէ: Մեծագոյն հաւանականու-
թիւնը այն է որ գործնական կենաց աս-
պարէզին մէջ այն երկրասարդը աւելի
պիտի յաջողի, որ իր վարժարանական ըն-
թացքը անթերի կատարած է: Առաջին
պայմանն է այս յաջողութեան եւ նկարագրի
առաջին յատկութեան, որով չըջանաւարտ մը
օգտուած պիտի լինի: Պարտաւորութեան հե-
տաւոր:

Շըջանաւարտ մը շատ յատկութիւններ
եւ յարմարութիւններ կրնայ ունենալ, սա-
կայն թագուն եւ անտեսանելի սկզբունք մը
կայ որ հիմ կը կազմէ այս յատկութեանց,
եւ այն կ'ըսենք: Մի՛ խրախոյն երբեք այս
բառէն: Հին եւ ծիծաղական թող չթուի
ձեզ: Մոլի երազողներու ցնորքն է այն,
որ արհամարհել կու տայ կրօնքը: Այն անձը,
որ կ'արհամարհէ կրօնքը, չգիտեր կեանքի
փիլիսոփայութիւնը, եւ չունի գործունէութե-
ան մեթոտ մը: Առանց կրօնի բարոյա-
կան չկրնար լինիլ: Կրօնը բարոյական ան-
տեսանելիաց մարմնացումն է: Եւ ով որ
կը կարծէ թէ առանց կրօնի բարոյական
կարելի է, նա վերացական մարդ մ'է միայն,
որ զուրկ է գործունէութեան ուղղութե-
ան: Թողութոյ, հանրածանօթ Ռուս բարոյա-
գէտը, կրկին եւ կրկին հաստատած է թէ
առանց կրօնի բարոյական անկարելի է: Եւ
գիտէք թէ Թողութոյ Ռուսիոյ Սփէնսըրն է:
Ինչպէս որ ճշմարտութիւնը գտնելու համար

միայն մէկ մեթոտ մը կարելի է, նոյնպէս ապարէզի, ընթացքին մէջ յաջողութիւն գտնելու համար միայն մէկ մեթոտ մը կայ, եւ այն բարոյական ուղղութիւնն է, կրօնի հետ մարմնացած եւ նիւթականացած: Ան- յողորմ չնկարագրի մը կազմութեան նկատ- մամբ ուրիշ շատ մը յատկութիւններ էա- կան են, սակայն անոնք տակաւին երկրոր- դական են: Մարմնացեալ բարոյականն կամ կրօնն է բուն հիմնականը, միւսները անկէ կը բխին:

Շրջանաւարտ մը երբ նոր կը մտնէ գործ- նական աշխարհը, գործի չձեռնարկած, խոր- հելու է թէ ինչ բանի յարմարութիւն ունի: Լաւ կը խելու է իր նիւթական պայմանները, կացութիւնը եւ ապա եղբայրացութեան գա- լու է: Շրջանաւարտ մը ընտիր ձիրքեր եւ գնահատելի յարմարութիւններ կրնայ ու- նենալ, կրնայ իր յարմարութեանց նայելով կազմել իրեն համար ամենաբարձր գաղա- փարական մը, սակայն յաջողութեան գաղա- նիքը կը կայանայ նպատակը իրագործելու համար ողջմտութեամբ գործունէութեան մեթոտ մը ընտրելու մէջ: Թող ամէն շըր- ջանաւարտ իրեն համար կազմէ բարձրագոյն նպատակներ, եւ չընդադոյն գաղափարական- ներ, սակայն ըմբռնելու է թէ զայն կատա- բելագործելու համար ընտրուած գործու- նէութեան մեթոտը կամ ճամբան ուղիղ լինելու է: Դրամը անհրաժեշտ պէտք է, կրնամ ըսել, այնչափ որչափ հանճարը եւ աշխատութիւնը: Եւ երբ գրամը կը պակսի ձեր քով ձեր նպատակները իրագործելու համար, ընտրեցէք խոնարհագոյն կարծուած գործ մը կամ արհեստ մը: Մի յուսահատիք երբ գրամը կը պակսի ձեր քով, եւ երբէք մի խրտիչք մեթոտի կամ նպատակը իրա- գործելու համար պահանջուած գործունէու- թեան եւ ուղղութեան խոնարհութիւնէն: Ինչու որ մեծ մարդիկ վկայած են թէ «խո- նարհները պիտի բարձրանան»:

Այս կեանքը դժուարութեանց եւ ընդդի- մութեանց կեանք մ'է: Եւ վստահ եմ թէ շրջանաւարտներէն ոչ մին չխորհիր թէ զիւ- բութեամբ պիտի կրնայ յաջողութիւն գտնել եւ նպատակը իրագործել: Եւ կան պայման- ներէն կամ յատկութիւններէն մին, որով շրջանաւարտ մը օժտուած պիտի լինի, հաստատամտութիւն եւ յարատեւութիւնն է: Մեր գործունէութեան ուղղութիւնն ողջամիտ եւ գնահատելի կրնայ լինել, սա- կայն երբ յարատեւութիւն կը պակսի, յա- ջողութիւն անհնարին է: Աղքատութիւնը մի անարդէք, յարգեցէք եւ սիրեցէք զայն: Եւ պիտի տեսնէք թէ բարձր նկարագիր կազմելու եւ յարատեւութեամբ յաջողու- թիւն ձեռք ձգելու համար լաւագոյն դաս- տիարակ մ'է աղքատութիւնը: Արուեստից եւ դիտութեանց բարիքները, զորս քաղա- քակիրթ աշխարհ կը վայելէ, կրնանք վե- րագրել սոսկ յարատեւութեան: Եւ յայտնի է որ երբ յարատեւութիւն կը պակսի, հան- ճարը եւ աշխատութիւն ոչինչ կրնան ընել, ոչինչ: Վեհերոտ երիտասարդը ո'չ իրեն ո'չ ալ ուրիշներուն չկրնար օգտակար լինիլ: Կը նմանի թեթեւ եւ անկայուն նաւակի մը, որ երբ օդը խաղաղ է, իր ընթացքին մէջ յաջող է: Սակայն շուտ կը տապալի, երբ ձախող հով մը փչէ իրեն դէմ, քանի որ տեղաշարժ համար կայուն յորինուած մը չունի:

Շրջանաւարտ մը, որ կը մտնէ գործնա- կան կենաց ասպարէզին մէջ, անխորձ է եւ թող սա գիտնայ անաշխտ անգամ թէ աշխարհ եւ մարդիկ կեղծ են: Զնգ սիրող-

ներէն եւ ձեռնտու եղողներէն քիչեր եւ շատ քիչեր անկեղծ են: Ամբողջ աշխարհ եւ մարդիկ ձեղ հակառակ են, երբ մանա- լանց յաջողութեան համար բուն գործու- նէութիւն մը ցոյց կուտայ: Մի վստահիք մարդոց եւ մեծամեծաց: Զեր յաջողութեան զօրութիւնը ձեր մէջ փնտռեցէք: Ինքնօգ- նութիւնը ամէն պարագայի եւ ամէն վի- ճակի մէջ ձեր գործունէութեան մեթոտը լինի: Երբ միայն պիտի կրնաք հասնիլ ձեր ազնիւ նպատակներուն: Ինքնօգնութիւնը ծածուկ եւ ներքին զօրութիւն մ'է: Երբ զայն կը մշակէք, պիտի կազմէք անյողորմ նկարագիր մը, որուն զաւակներն են ներ- կայ երկու հանրապետութեանց նախագահ- ները, Ֆելիքս ֆոն Բիլլիքստ, Ֆելիքս ֆոն իր պատանեկութեան ժամանակ պարզ ատաղձագործ մ'էր, եւ Բիլլիքստ փողոց- ներու գլուխը կեցող լրագրավաճառ մը: Երբ մարդիկ չեն ճանչնար ձեր արժանիքը եւ չեն գնահատեր ձեր գործունէութիւնը, մի յուսահատիք, քանզի բոլոր մարդիկ այսպէս են: Ներքեցէք ինձ, եթէ երբեք ծայրայեղ կը խօսիմ, ինչու որ ես այսպէս գտած եմ: Ինքնօգնութիւն եւ միայն ինքնօգնութիւնն է այն զօրութիւնը որ զձեզ պիտի առաջ- նորդէ եւ անխել պիտի տաքի հոն ուր կ'ուզէք հասնիլ:

Շրջանաւարտ մը անտարակոյս չպիտի ձգէ զարգացումը, իմացական եւ բարոյական զարգացումը: քանի որ իր մտային կարո- ղութիւնները եւ հոգեկան ձգտումները ան- հուն են: Զարգացման համար շատ մը պայ- մաններու հետ դիտողութիւնը ամենէն ա- լելի էական է: Մտեան մ'է այն, որուն մէջ կրնաք կարգաւ տնկելը, մարդկային ընտելութիւնը եւ կինը: Մի ատէք ամուսնու- թիւնը: Յարգեցէք ընտանեկան յարկը:

Խօսքս պիտի լրացնեմ սա հարցումով թէ ինչ պիտի ըլլայ շրջանաւարտի մը գործու- նէութեան վերջին պատճառը: — Մարդկու- թիւնը եւ միայն մարդկութիւնը: Վար- ձատրութիւն մի փնտռէք: Վարձատրու- թիւնը բարոյական է: Շրջանաւարտ մը երբ մեծ մարդ չկրնար լինիլ, թող չտրտմի: Երբ նա իր կարօտ, անշնան ընտանեաց պահ- պանման համար, իր փայլուն որոշումները զոհելով, գործունէութիւնը եւ շանք անոնց կը նուիրէ, նա բարոյապէս վարձատրուած է արդէն: Եւ ինչպէս որ երկրորդ իր առանց- քին վրայ, արեւին շուրջ, թաւալելով, անկէ կ'ընդունի լոյս իր բնակիչներուն, շին եւ Նոր աշխարհներուն, կեանք տալու համար, այսպէս ալ շրջանաւարտի մը ամբողջ գոր- ծունէութեան վերջին պատճառն սա ըլլայ, որեւին, թէ ինք կը վարի իր գործունէու- թեան ընթացքին մէջ կարօտներուն եւ տկարներուն օգնելու, կամ, ընդհանրապէս, մարդկութեան ծառայելու, քանզի աշխարհի վրայ ոչինչ կը կորսուի, եւ բարոյական վարձատրութիւն կայ:

Յովհաննէս աղա Իսկիեան որ Գաղա- տիոյ պատուաւոր ու ազնուագոյն դասուն կը պատկանէր, 7 օր առաջ վախճանեցաւ ի խոր սուգ համակելով իր կինը, 6 զաւ- կները, 7 եղբայրները եւ բոլոր ազգական- ներն ու բարեկամները:

Յովհաննէս աղա Իսկիեան իբր 41 տարի առաջ ընդունած է Բողոքականութիւնը: Ամենէն հին բողոքականներէն կը համար- ուի ոչ միայն իր ծննդավայրը եղող Մա-

րաշի մէջ, այլ ամբողջ Տաճկաստանի մէջ: Ինիկ Մարաշի էր: Բայց 33 տարի առաջ իր մէկ եղբոր հետ Կոստարիա փոխադրուե- լով, հոն ամուսնացաւ: Արհեստիւ վարպետ մանրագործ ըլլալով, Կոստարիոյ մէջ առա- ջին անգամ ինք մտցուց մանրագործու- թեան արհեստը հոն գործարան մը հաս- տատելով: Արդարեւ այդ ձեռնարկին շնոր- հիւ անկէջ ի վեր այս արհեստը հոն կայ ու կը մնայ, եւ կարգ մը աղքատիկ ընտանիք- ներ ու մի քանի վաճառականներ առով կ'ապրուին: Անկէ յետոյ երկու անգամ Ա- մերիկա գացած ու հոն եւս իր եղբարց հետ եւրոպական կապերտագործութիւնը սոր- ված եւ գործարան մը բացած է: Հոն գաղ- թող կարգ մը հայերու ալ կապերտագոր- ծութիւնը սորվեցուցած եւ անոնց ամէն կերպ օգնութիւն ու համակրութիւն ցոյց տուած է իրենց պանդխտութեանը մէջ: 3 տարի Ամերիկայի մէջ աշխատելէն յետոյ իր եղբայրները հոն կը ձգէ եւ Տաճկաստան վե- րագաւնալով, այս անգամ եւս իր բնակու- թիւնը կը հաստատէ ի Գաղատիա: Շարու- նակ 17 տարի հոս բնակելով՝ ներքին թէ արտաքին այլ եւ այլ վաճառականական գոր- ծերով զբաղած եւ քաղաքին մէջ բաւական նախանձելի ու պատուաւոր դիրք մը գրա- լած է իր աշխատասիրութեամբը, ուղղա- մտութեամբը եւ բարեսրտութեամբը: Երբ ձեռնուն ու աղքատներուն կարեկից էր եւ կը զթա՛ր անոնց դրամական եւ այլ նպաստ- ներ ընելով: Թէեւ 10 տարիէ ի վեր ինք գրեթէ գործէ քաշուած էր, բայց միշտ նիւթապէս ու բարոյապէս կ'օգնէր ամէն անոնց որ իրեն կը դիմէին:

Յուդարկաւորութեան տխուր թափօրին կ'ընկերանային հայ յուսաւորչականաց, հայ պապականաց եւ յունաց ամէն դասակարգին վերաբերող սգակիրներէ բաղկացեալ մեծ ամբօխ մը, ինչպէս նաեւ տեղւոյս օսմ. պանքայի մասնաճիւղին Ա. եւ Բ. տնօրէն Մր. Պարոտին եւ Մր. Տիւրիւի եւս իրենց ցաւակցական յարգանքը մատուցին իրենց ներկայութեամբը:

Կը մաղթեմ որ մեզ տրամեցնող ամենա- գէտ ու ամենաբարին Արտուած սփոփանք եւ մխիթարութիւն պարգեւէ Յովհաննէս աղայի տիկնոջ, զաւակներուն, յԱմերիկա գտնուող եղբայրներուն, բոլոր Իսկիեան զերդաստանին եւ ազգականներուն:

Գաղատիա 30 ԱՍԵՔ Յ. ԹՈՐՈՒՅԵՆ
Յուլիս 3/13, 1895

Ա Ձ Դ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԳԹՈՒԹԻՒՆԸ ՕՐՈՐՈՑԵՆ ՊԱՐՏԵ ՍԿՍԵ: Գաղ- ղիացի իշխանուհւոյ մը հեղինակութիւնը եղող սոյն կարեւոր մատենիկը, որ կը խօ- սի տղայոց կրթութեան գործը շատ կանու- խէն սկսելու մասին պէտք եղած միջոցնե- րուն վրայ, եւ որ ընտանեկան գրադարան- ներու մեծ պակասը լրացնելու կոչուած է, կը ծախուի ի դին 3 եւ 8 դահ. կը գտնուի ամէն գրավաճառաց քով: Գաւառներէն յանձնարարութիւնը պէտք է ուղղուին առ թարգմանիչն, Վարդան Գ. Թովմասեան, Ֆինճանճըլար Խօզուլու, Ամերիկայի բան- թ զթատարութեան ծախքն է 1 դահ.:

Սովորական աղօթքի ժողովը տեղի պի- տի ունենայ վաղը, մամը Տին, Պայպըլ Հատուի մատարան մէջ: Աղօթքի նիւթն է, «Վայ Սէնի Դէլ հաւիթս Բնակչութեան» Ա- մովս. 2. 4:

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Յուլիս 15 րատ Յուլի, եւ յուլիս 27 րատ Լատ. 1893

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հախոնական 7,000 զօրք հիւսիսային Ֆոր-մոզայի գլխաւոր քաղաքէն, Թուաթուլիայէ, ճամբայ ելան կղզւոյն հարաւային կողման գլխաւոր քաղաքին, Թայուանիոսի, մէջ ամրացեալ Սեւ Դրօշակ անուն չինացի աւապատակներուն վրայ յարձակելու համար։ Անցեալ շաբաթ օր կոխ մը տեղի պիտի ունենար ճախոնցիներուն եւ վերոյիշեալ ասպատակներուն միջեւ։ ճախոնական զօրաւոր նաւախումբ մը պիտի գործակցի ցամաքային զօրքերուն հետ։ Կղզւոյն հա-րաւային կողման Թաքսօ քաղաքէն կը տե-ղեկագրուի թէ կատարեալ հանդարտու-թիւն կը տիրէ հոն։ Ուրիշ լուրէ մը կ'ի-մանանք թէ ճախոնցիք ձախողուած մը կրած են Ֆորմոզայի մէջ։ Թոքոնամի մէջ ամրացած Սեւ Դրօշակներուն վրայ զրկուած ճախոնցի զօրախումբն յաղթուեք եւ ետ դարձեր է։

Անցեալ հինգշաբթի օր իտալական նա-ւատորմը Փորթսմութ մեկնելով Սաութ-հէմթիլըն գնաց։ Աւաւոտեան ժամը եօթն-ուկէսին (Ը. Ե.) նաւահանգստին վերադառու-լը իր սպայակոյտին եւ անդղիական նաւա-տորմէն ուրիշ նշանաւոր անձնաւորութիւն-ներու ընկերակցութեամբ Սաութ-հէմթիլըն գնաց եւ ողջերթ մաղթեց ձենովայի դուքսին եւ նաւին սպաներուն։ Շատ սի-րալիր ողջոյններ փոխանակուեցան, եւ երբ անդղիացի սպաները մեկնեցան մարտանա-ւէն, կառավարական նաւաճիգ չոգենաւ մը Սաութ-հէմթիլըն անցաւ եւ Սաութ-հէմթիլըն նաւահանգիստէն։ Երբ ձենովայի դուքսին մարտանաւը Փորթսմութի ծովային հրամա-նատարին մարտանաւուն առջեւէն անցաւ, ողջունուեցաւ թնդանօթի հարուածներով ո-րոնք նաւահանգիստին բերանը կրկնուեցան բերդին մարտկոցներէն։ Իսկ երբ հասաւ Սիթիթէտ, երկու նաւատորմերն ալ օղը թնդացուցին թնդանօթի հարուածներով։

Երբ Սաութ-հէմթիլըն մէջ էր ձենովայի դուքսը, իտալական Սիւրբ-Պիէր-Եւ-Սիւր-Պիէր մարտանաւերուն ընկերակցութեամբ հասաւ Սաութ-հէմթիլըն, դուքսն երկու սպայի ըն-կերակցութեամբ պաշտօնական այցելու-թիւն մը տուաւ Սաութ-հէմթիլընի քաղա-քապետին։

Յուլիս 21ին Ա. Ֆրանսիստանի Էմիլին երկրորդ օրդի Նասրուլլա խան հրաժեշտ առաւ Անգղիոյ Թագուհիէն, որ անոր ինք-նագիր նամակ մը յանձնեց Էմիլին ուղղեալ։ Նասրուլլա խան պիտի այցելէ Եգիպտոս։

Բաւական յուզում եղաւ Ֆրանսայի մէջ երբ որոշուեցաւ Մատակաւորէ Մար-սիլիա բերել, Կարմիր Ծովու կիզիչ արեւ-ւին ենթարկելով, այն գծադղէ զօրական-ները որոնք Մատակաւորէի մէջ տնեղէ բռնուած են եւ կը նեղուին հոն չարաչար։ Նոսի Քոմպայի հիւանդանոցը լեցուած է հիւանդներով։ Ֆրանսական բոլոր թերթե-րը խստիւ կը քննադատեն կառավարու-թեան այժմու տնօրինութիւններուն բար-բարոսական հանգամանքը։

Փոռ Սայիտէ առնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Սուէզի ջրանցէն անցաւ Նոյեմբեր 5-ի 1893-ը չոգենաւ որ Մատա-կաւորէ Ֆրանսա կը բերէ հիւանդ եւ ան-կար զինուորներու առաջին մասը։ Զինուոր-ներու մեծագոյն մասին առողջութիւնը բար-

ւորուած է ծովային այս ուղեւորութեան միջոցաւ, բայց տասը մահ պատահած է չո-գենաւին մէջ։ Նոյեմբեր 5-ի 1893-ը չոգենաւ 21ին Մատակաւորէ մեկնեցաւ 307 մար-դով, որոնց մեծ մասը եկած էին Նոսի Քոմպայի հիւանդանոցէն։

Օգոստոսի սկիզբները Վի. Լ. չոգենաւը Ֆրանսայէ նաւաղներ եւ զինուորներ պիտի տան Մատակաւորէ։ այն նաւաղներուն եւ զինուորներուն տեղը բռնելու, որոնք իրենց առողջական վիճակին համար Ֆրանսա վե-րադառնալու պէտք կրնան ունենալ։ Փո-ղա չոգենաւը որ հիմա Մատակաւորէ կը գտ-նուի՝ քիչ ատենէն ճամբայ պիտի ելլէ եւ Ֆրանսա պիտի բերէ հիւանդ եւ անկար զինուորներու երկրորդ մաս մը։

Սբ. Փեթրոսպոլէի առնուած լուրերէ կ'իմացուի թէ ռուս կառավարութիւնը մտա-դիր է ճախոնի կառավարութեան կրկին ա-ռաջարկել որ իր զօրքերը փութով քաշէ հեռացնէ չինական հողէն, եւ պիտի խնդրէ որ նախ Լիաթուսկի թերակղզին պարպուի եւ ապա Ուէյ Հայ Ուէյ, Արեւելեան ջուրե-րուն մէջ գտնուող ռուսական նաւախում-բին առաջնակարգ չորս մարտանաւեր ալ պիտի զրկուին։

Ամերիկեան թերթ մը կ'ըսէ թէ Ռու-սիա 80,000 մեկնելու զօրք հաւաքած է Վա-տիվոսթոքի մէջ։ Կը կարծուի թէ ճախոնի վրայ քայլելու պատրաստութիւններ կը տես-նուին։ Նորվեգիան Օ. Կ. Բ. չոգենաւին նաւապետը որ քանի մը շաբաթ առաջ Վա-տիվոսթոքէ եկաւ՝ սպայէս կ'ըսէ։ «Ռուսիա մեծ գործի վրայ է եւ կը պատրաստուի, երբ ճախոնի հետ աւերուի, հազիր նաւային եւ ցամաքային զօրութիւն մը թափել չի-նական այն ցանկալի հողին վրայ զոր ճա-խոն կորցնէ Զինու ձեռքէն։ Այս մարտա-նաւերը եւ զօրքերը համախմբուած են Վաւտիվոսթոքի մէջ, ուր տեսարանը բոլո-րովին պատերազմական է։ Նաւահանգստին մուտքը բազմաթիւ ծովառումբեր զետեղ-ուած են եւ ոչ մէկ նաւու թոյլ կը տրուի հոն մտնել կամ անկէ ելլել առանց իր մէջ ունենալու ռուսական նաւային սպաներ որոնք պիտեն ծովառումբերուն տեղերը։ Նաւահանգիստին ներսի կողմը խաղաղա-կան Ուլիկանոսի ռուսական բովանդակ նա-ւատորմը պատրաստ է հրաման ընդունածին պէս՝ դէպ հարաւ յառաջանալու։ Ծովեզեր-քին վրայ 80,000 զօրք համախմբուած է։»

Հոռոյ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ մարդոց ուշադրութիւնը ուղղուած է երկու բանի միայն։ Մին է իտալական նա-ւախումբին Անգղիոյ մէջ գտած ընդունե-լութիւնը, միւսն է Սբ. Փեթրոսպոլէի մէջ հապէշական պատգամաւորութեան ընդու-նած մեծարանքը։ Մեծ վերապահութիւն կը ցուցուի Մենելիք թագաւորին կողմէ զրկուած պատգամաւորներուն ռուսական մայրաքաղաքն երթալուն նկատմամբ։ Սա-կայն եւ այնպէս այդ այցելութիւնը գրա-ւած է մեծ ուշադրութիւն։ Այս գործին մէջ Ֆրանսայի մասը կը նշմարեն իտալացի քա-ղաքապետներ որոնք, սա համոզումն ունե-նալով թէ իտալիա եւ Մեծն Բրիտանիա Ֆրանսական ընդդիմութեան պիտի բախին Ա. փրիկէի մէջ, մասնաւոր ուրախութիւն մը կը զգան անանկով իտալական եւ անգ-ղիական մարտանաւերուն եւ ազգերուն մտերմական եւ յոյժ սիրալիր զգացումնե-րուն ցոյցը որ այս միջոցիւ տեղի կ'ունե-նայ Անգղիոյ մէջ։ Կը դիտուի նաեւ թէ, մինչ պայման հրապարակու կ'աշխատի Հոռ-

մայ եկեղեցւոյն հետ միացնել զպատկան եկեղեցին որուն կը պատկանի Հապէշա-տան, Ֆրանսա եւ Ռուսիա կը ջանան Հա-պէշաւոտանի քրիստոնեաները միացնել ռու-սական օրթոտոքս եկեղեցւոյն հետ։

Հապէշական պատգամաւորները յուլիս 16ին գացին Չարսքոէ Սէրօ, ուր մեծ-դուքս Վաւտիվոսթի այցելութիւն տալէ ետեւ ճաչե-ցին Ռուսաց Սբ. Սիմոնի պրոկուրոր Մ. Փոպիլէտոնոսցիի հետ։ Ներկայ էին նաեւ Քիլիմէնթ պոլկար մետրապոլիտը եւ Վա-սիլի վանահայրը։ Բաժակի ուղորդական ա-ռաջարկներէն ետեւ Մ. Փոպիլէտոնոսցի խօսեցաւ ճառ մը որ մասնաւորապէս Տ. Քիլիմէնթի ուղղուած էր։ Մ. Փոպիլէտոնոս-ցիի յետոյ բաժակ առաջարկեց հապէշական պատգամաւորներուն եւ Հարարի եպիսկո-պոսին կենաց, գոհունակութիւն յայտնելով որ կրնայ ողջունել զանոնք իբրեւ հաւատ-քով եղբայրներ։ Յոյս յայտնեց որ Հապէ-շաւոտան պիտի աճի եւ զօրանայ երկրին կրօնքը անխախտ պահելու եւ պահպանելու մէջ։ Եպիսկոպոսը պատասխանեց բաժակ առաջարկելով Օրթոտոքս եկեղեցւոյ զօրաց-ման եւ եկեղեցեաց միութեան։ Չարս անց-եալ չորեքշաբթի օր Փեթրոսպոլէի պալատան մէջ ընդունեց պոլկար պատուիրակու-թիւնը, բայց այս ընդունելութիւնը չունէր այնչափ ունկնդրութեան որչափ ներկայա-ցումի հանգամանք։ Հետեւեալ օր հրաժեշտ տուին Լոպանոֆ իշխանին եւ կիրակի Սբ. Փեթրոսպոլէի մեկնելով Պոլկարիա պիտի վերադառնային Մոսքուայի եւ Քիլիմէնթով։

Անցեալ շաբաթ Փաթրասի մէջ գումա-րում մը տեղի ունեցաւ եւ որոշուեցաւ Հա-միշ արտադրող գաւառներու ի նպաստ օգ-նութիւն խնդրել կառավարութիւնէն։ Այս որոշումը հաղորդուեցաւ Փաթրասի նա-հանգապետին որ պատասխանեց թէ կառա-վարութիւնը խորապէս ազգուած է Համիշ արտադրող նահանգներուն թշուառ վիճա-կէն, եւ հետամուտ է գործնական դարձան մը գտնելու, բայց կառավարութեան պա-հանջատէրերուն անոյժ խնդիրն անկարելի կ'ընէ թեթեւեղել ու եւէ տուրք։ Ուրիշ տեղեր ալ Փաթրասի մէջ տրուած որոշում-ներուն նման որոշումներ տրուեցան։ Թըշ-ուառութիւնն այնչափ մեծ է որ օգնու-թեան մասնաւոր միջոցներ անհրաժեշտ են, բայց ամենեւին անհաւանական է որ հունձ-քին մէկ մասին ջնջմամբ օգտուին մանա-ւանդ Համիշի վաճառականները, որոնք ա-հապին քանակութեամբ Համիշ գնած են ա-ժան գնով, քան արտադրիչները որոնք են-քուն նեղուողները։ Փաթրասի երեսփոխա-նը Երեւի. Ժողովին ներկայեց ծրագիր մը որով կառավարութիւնը կարողանալի Համիշի արտադրութեան 20 առ հարիւրն առնել տարի մը։ Ծրագրին ընթերցումն ընդուն-ուեցաւ 27ի դէմ 76 քուէով, բայց դայն վերստին ի նկատ առնելու խնդիրն անպայ-ման կերպով յապաղուեցաւ 36ի դէմ 83 քուէով։

Քուպայէ ծանր լուրեր կու գան։ Մար-թիսէզ Քամիոս մարաշլիստը եւ Սանթօ Չիլտէս զօրավարը հեծելազօրաց ջոկատի մը հետ լեռնուտ դաւառի մը մէջ յանկարծակիի եկան Մաքէօ եւ Մաքսիմօ Կոմէզ ասպետա-բապետներուն կողմէ որոնք քանի մը հազար զօրք ունէին իրենց հետ։ Կոմէզն մէջ Սանթօ Չիլտէս զօրավարն սպաննուեցաւ։ Ուստի Քամիոս մարաշլիստն իր մարդիկն առաջ-նորդեց ետ դէպ ի Պէյամօ։ Հոն հասնելէ ետեւ անմիջապէս Վալտէս եւ Նաւարրօ

զօրավարներուն հետագրեց որ 1,300 եւ 1,300ական զօրք առնելով իրեն օգնութեան հասնին Սանթիակոյէ եւ Հոլիուինէ: Հաւանայէ առնուած պաշտօնական լուրէ մը կը հասկցուի թէ Նաւարրօ զօրավարը յուլիս 19ին յաջողեց է 2,000 մարդով եւ 2 թնդանօթով Մանձանիլլօ ելլել, ուրկէ պիտի քալէ դէպի Պէյթամօ:

—Սիւնդուր կ'ըսէ թէ անցեալ օր ամբողջացաւ այն ծրագիրը որ կը վերաբերի սպանիական նաւատորմին ի փլիմըթ հայցելութեան: Ծրագրուած են նաւարաններու եւ այլ պաշտօնական հաստատութիւններու այցելութիւններ, եւ շատ մը պատիւներ եւ ընդունելութիւններ: Սպանիական երեք նաւեր շարժած օր Շէրպուրկէ փլիմըթ պիտի հասնէին: Լոնտոնաբնակ երկու հարիւր Սպանիացիներ այս այցելութեան առթիւ օր մը երկաթուղիով պիտի երթան ողջոյններ փոխանակել իրենց ազգային նաւատորմին նաւազներուն հետ:

—Անգղիոյ երեսփոխանական ընտրութեանց արդիւնքը սա էր հինգշաբթի երեկոյ. Պահպանողական 383, Ազատական 139, Իռլանտացի 69, Գործաւորական 2: Գուժար՝ 393: Դեռ կը մնան 77 ընտրելիներ: Ինչպէս կը տեսնուի՝ Պահպանողականը չափաւ եւ յաղթանակը:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրբաթ օր կայս. պալատան մէջ հացկերոյթ մը տրուեցաւ որուն հրաւիրուած էին Եգիպտոսի խորվ Ապպա փաշան, Պատերազմական, Ներքին գործոց եւ Ծովային նախարարները, կայս. պալատան բարձրաստիճան պաշտօնատարները եւ խորվին հետեւորդ փաշաները: Հացկերոյթէն ետեւ վեհ. Սուլթանը խորվին շնորհեց իմանէտան ը Ալ Օսմանի պատուանշանն ի վարձանոր հաւատարմութեան եւ մասնաւոր ծառայութիւններուն:

—Զորեքշաբթի օր սերպիական դեսպանը եւ ֆրանսական դեսպանին եղբայր Մ. Ժիւլ Բանպոն ճաշի հրաւիրուեցան կայս. պալատը: Ծաշէն ետեւ նախ սերպիական դեսպանը եւ ապա Մ. Ժիւլ Բանպոն վեհ. Սուլթանի ներկայանալու պատիւ ունեցան:

—Վեհ. Սուլթանը բարեհաճեցաւ հրամայել որ բանտերէն արձակուին բոլոր այն հայերը որոնք ապօրինաւոր գործերու պատճառաւ բանտարկուած են: Այս շնորհէն կը զրկուին մարդասպանները եւ միւս մեծ ոճրագործները: Զորեքշաբթի մայրաքաղաքի բանտերուն մէջ գտնուած այն հայերը որ մարդասպան եւ ոճրագործ չեն՝ Ոստիկանութեան նախարարին տարուեցան, եւ երգում ընելով թէ՛ այլ եւս ոչ-հաւատարմական գործերու մէջ պիտի չգտնուին՝ արձակուեցան: Կայս. այս ներումը խորին երախտագիտութեամբ լեցուց բանտարկեալները: Նահանգները հրահանգ զրկուեցաւ որ մարդասպաններէն եւ ոճրագործութեան ծանր յանցանքով դատապարտուածներէն զատ բոլոր միւս բանտարկուածներուն երգում ընել տրուի հաւատարմութեան եւ ապա արձակուին:

—Թուրք թերթեր կը ծանուցանեն թէ կայս. իրաւագիտական վարժարանը մասնել ուղղողները կրնան վարժարանին տնօրէնութեան դիմել մինչեւ յուլիսի վերջը: Մասնել ուղղողներն ունենալու են Միլիթի վարժարանի, Սուլթանիէի, վարժապետանոցի եւ Տարիւլ Շէֆազայի եւ կամ Պոլսոյ եւ Իւսկիւտարի երկրորդական վարժարաններու

եւ նահանգային զինեթիկ երկրորդական վարժարաններու վկայական: Գոնէ 18 տարեկան ըլլալու են եւ ունենալու են բարի վարուց եւ բարուց վկայական որ ստորագրուած ըլլայ գոնէ երեք պատուաւոր անձերէ: Վերոյիշեալ դպրոցներուն չվերաբերող շրջանաւարտներ ալ պիտի կրնան ընդունուիլ քննութեամբ, երբ կառավարական վարժարաններէ զիմօղներուն թիւը պակաս ըլլայ վարժարանին համար պահանջուած աշակերտներուն թիւէն:

—Անցագրի քննութեան դրութիւնը վերակազմելու գործն յառաջ կ'երթայ: Ղալթիոյ եւ Սթամպուլի կողմը անցագրի քննութեան յատուկ նոր տեղեր պիտի հաստատուին:

—Առողջապահական վարչութիւնն յատարարեց թէ այս եղանակին մէջ խեցեմորթներ, եւն. ուտելը վնասակար է առողջութեան. ուստի ոստիկանութիւնը արգելեց ծովային այգպիսի կենդանիներու տուրեւաւոր:

—Կայս. դիտարանը երկրաշարժի ցնցումներուն զօրութիւնը ցուցնող եւ նշանակող գործիք մը ստացաւ Եւրոպայէ: Այդ գործիքը պիտի հաստատուի Մաշքայի զօրանոցին մօտերը: Չկրնար կանխաւ ցուցնել երկրաշարժին ցնցումները, բայց կը ծանուցանէ զանոնք երբ կը պատահին, կը ծանուցանէ անոնց զօրութիւնը եւ ուղղութիւնը: Այնչափ փափուկ է որ զգայարանով անզգալի եղող թեթեւ ցնցումներն իսկ կը նշանակէ:

—Եգիպտոսի խորվին եղբայր Մէհմետ Ալի փաշա Կ. պոլիս պիտի գայ:

—Պուլկարիոյ վարչապետ Մ. Սթոյլոֆ հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն:

—Պուլկարիոյ նախորդ վարչապետ Մ. Սթամպուլոֆի թաղումը կիրակի օր տեղի ունեցաւ ի Սոֆիա: Ծաղկեպսակներ զրկուեցան Աւստրիոյ կայսեր, Ռումանիոյ թագաւորին, Վիքթորիա թագուհւոյն եւ Պուլկարիոյ բազում քաղաքացի կողմէ: Եւրոպական բոլոր պետութեանց ընդհ. հիւպատոսները, Սոֆիայի կղերական դասը եւ ժողովրդեան յոգնախուռն բազմութիւն ներկայ էին յուղարկուածութեան հանդիսին: Ֆէրտինանտ Իլիանն, իմանալով թէ Մ. Սթամպուլոֆի ընտանիքն ընդունած չէ իր կողմէ զրկուած վշտակցութեան հաւաստիքը, իր ներկայացուցիչներուն հրամայեց ներկայ չըլլալ թաղման հանդիսին, եւ Պուլկարիոյ կառավարութեան պաշտօնեաներէն ոչ մին ներկայ եղաւ: Անգղիոյ, Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ թերթերը միաձայնութեամբ կը գովեն հանգուցելոյն բարեմասնութիւնները եւ զայրոյթ կը թափեն անոր մահուան փափաքողներուն վրայ:

—Կ'ըսուի թէ Մ. Սթամպուլոֆ թողած է մեծ հարստութիւն մը — Սոֆիայի եւ Ֆիլիպէի մէջ բազմաթիւ տուններ, Թրնովայի կողմերը ընդարձակ արտեր, Էտիրնէի մէջ ամարանոց մը, եւ առձեռն մեծագումար դրամ: Դեռ անցեալ տարի չքեղ ամարանոց մը գնեց է Զուիցերիոյ մէջ:

—Եգիպտոսի կայս. արտաստիւր պատուիրակ Ղազի Մուխթար փաշա Կ. պոլիս գալու արտօնութիւն ստացած է եւ գալ շարժու հոս կը սպասուի:

—Բ. Դուռը Պուլկարիոյ բացատրութիւն ուղած էր թէ ինչու մաս մը զօրք ի գէն կոչած էր եւ համախմբած էր Ֆիլիպէի մէջ: Պուլկարի գործակալութեան փոխանորդ պատասխանեց Բ. Դրան թէ ալ զօրք պիտի չկանչուի եւ Ֆիլիպէի մէջ զօրք համախմբ-

բելու հրամանը ետ պիտի առնուի: Նաեւ յոյս յայտնեց որ Պուլկարիոյ սահմանագծին վրայ օսմանեան զօրաց համախմբումն ալ պիտի դադրի: Թուրք թերթեր կը պատմեն թէ Պուլկարիոյ կողմէ Սէլանիկի եւ Գասոս վայի նահանգները մտած բոլոր աւազակախումբերը ցրուած կամ ձերբակալուած են, եւ ալ այդ մասին անձկութիւն ունենալու պատճառ չկայ:

—Սիւնդուր օրագիրը իր ամէն թուոյն մէջ պատկեր հրատարակելու արտօնութիւն խնդրած է: Խնդիրը Ներքին գործոց նախարարութեան յղուած է:

—Աքեայէ Դամասկոս երկաթուղի մը շինելու արտօնութեան պայմանագրով երկարելու խնդրի յարուցում էր: Այդ խնդիրը չընդունուեցաւ վասն զի պայմանագրով երկարելու համար մէջ բերուած պատճառներն անբաւական համարուեցան:

—Պապը որոշած է ֆրանսացի միսիոնարներու յանձնել Բերայի եւ Դատըքէօյի յոյն կաթոլիկ թեմերու հովուութիւնը, եւ բարձրագոյն կարգի նոր դպրոցներ հաստատելու ծրագրին ստիպողութիւն տալ:

—Ելնի Ճամիի նամակատան զեղծումներուն քննութեամբ արդէն իմացուած է թէ աւելի քան 5,000 ոսկւոյ գումար մը անբեւոյթ եղած է: Քանի մը թուղթեր կորսուած են, ուստի դեռ անկարելի է ստուգել կորսուած գումարներուն ճիշդ քանակութիւնը:

—Երեքշաբթի զինքը Իւսկիւտարի օգալին կազի ընկերութեան դրամարկը բանալու փորձ մը եղաւ: Պահապանը լսեց գողերուն աղմուկը եւ վազեց դրամարկին ըով, գողերն ալ փախան:

—Երեքշաբթի նաւահանգստին մէջ խարսխած անգղիական շոգենաւի մը մէջ հանքային կազի պայթում մը տեղի ունեցաւ: Երկու նաւաղ մեռան, երկուք ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան: Արկածեալներէն երեքը չինացի էին եւ մին ճափոնցի էր:

—Անգղիական նաւատորմը տակաւին Պոտրուսի առջեւ խարսխած կը մնայ: Կը բաղկանայ 21 շոգենաւէ, մէկ գծի վրայ շարուած: Իր սպաններէն մէկ ուրիշ մալ մեռաւ եւ առաջուան պէս հանգուցելոյն մարմինը ցամաք հանուեցաւ եւ ցունաց դերեզմանատան մէջ թաղուեցաւ:

—Քանի մը էրզրումցի վաճառականներ միանշնորհ խնդրեցին պեղելու եւ շահագործելու քաղաքէն քանի մը ժամ հեռին Տէվէ Պոյունու կոչուած տեղին մօտ գտնուած հանքածուխի հանքերը:

—Հնտախոտ ծագած է Հայէպի մէջ, որ յուլիս 12/24ին վերջացող 48 ժամուան մէջ 9 անձ բռնուեց եւ 4 մեռեր են: Այս պատճառաւ հինգօրեայ արտօնութեան սահմանափակութեան տեղի տրուեցաւ եւ Սուէտիայէ եկող նաւերուն գէմ, եւ ցամաքէն Հայէպի Խաքէնտէրուն ճամբորդողները բշկական խիստ քննութեան կ'ենթարկուին Պէյլանի մէջ: Հիւանդութիւնը դեռ կը ճարակի Հիւանի մանսուրի մէջ եւ մեղմացած է Ատանայի: Գարաթաշի եւ Փայասի մէջ:

ԳՐԱՄԱԿԱՆ

Յուլիս 15/27, 1895

Գոնտորիտէ	27 35
Բուժելի երկաթուղի	145 50
Թաշկիլտը Ծամոնիյէ	103 50
ԳՐԱՄԱՔԱՆՈՒՄ 100Է	
Մէտիտիյէ	108 13
Մէթալիք	98
Պէշիք	103
Ալթըլըք	103
Մանր արծաթ	103
Իւսկիւտար ԲՈՒՄ	90 30
Նաբոլէոն	87 44
Գրիմից	54 20
Անգլ. օսկի	140 13
Մանիթ Թիլթ	8 50

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԱՐԱՐԱՆ Ա. ՅԱՅՈՒ ՊՈՅԱՆԱՆ

Ֆինանսներու երկրորդ Ամերիկացի Խան